

STORTINGET

Innst. 260 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:118 S (2017–2018)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Masud Gharahkhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Bøhler om tiltak mot sosial kontroll og æresvold

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Masud Gharahkhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Bøhler fremmet 30. januar 2018 følgende forslag:

«I

Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale regler om at:

1. det ikke skal gjøres unntak fra felles svømmeundervisning og felles gymnastikk og fysisk aktivitet uten at det er en klar pedagogisk begrunnelse for det.
2. deltakelse på leirskole sidestilles med den øvrige undervisningen slik at alle deltar, og det legges opp til mer involvering og informasjon til foreldrene om hvor mye dette betyr for integrering og kunnskap om natur og friluftsliv.
3. det innen voksenopplæring og andre offentlige tilbud ikke skal tillates at man bryter med grunnprinsippet om likestilling og praktiserer kjønnssegregerte opplegg i undervisningen.
4. skoler, skolehelsetjeneste, helsestasjoner og andre må undervise barn og unge i likestilling, i forbudet mot vold mot barn, i retten til medvirkning og sam-

tykke ved utenlandsopphold og til å gjøre egne frie valg av partner når den tid kommer .

II

Stortinget ber regjeringen om å:

1. gjøre tilsyn med og åpenhet om opplegget i koranskoler og andre trossamfunns skoler til en del av betingelsene for å få statsstøtte. Viktige faktorer her bør være bruk av norsk språk og at man ikke fremmer ekstreme holdninger og kjønnssegregering fra barnsben av.
2. ta konkret initiativ til å opprette en egen utdanning for norske imamer og tilsvarende for andre religiøse ledere som ikke har slike tilbud. De som har slik utdanning fra utlandet, må få tilbud om etterutdanning.

III

Stortinget ber regjeringen om å:

1. innføre rutiner for rapportering slik at skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav, m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.
2. gjennom forslag til lovendring eller i forskrifts form gi ambassadene bedre muligheter til å hjelpe barn hjem ved at de får en klarere hjemmel for å utstede nødpass til mindreårige uten foreldrenes samtykke, og at de får bedre mulighet til å finansiere barnas hjemreise.
3. pålegge skoler, barnehager, Nav og andre som får vite om at barn er etterlatt i langvarige opphold i

utlandet, at de uten unntak raskt må melde bekymringen til barnevernet.

4. utarbeide et forslag til endringer i barnevernloven slik at barnevernet skal gjøre det som er mulig for å hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, og bruke hele sitt register av virkemidler, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.
5. sørge for å bygge kunnskap og beredskap blant alle som jobber med barn, slik at de tidlig kan ta tak i signaler om og bekymringer for at barn kan bli sendt ut av landet og etterlatt der .

IV

Stortinget ber regjeringen om å:

1. i forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.
2. utarbeide en veileder i forståelse av opplysnings- og avvergingsplikten og av unntaksreglene fra taushetsplikten, slik at forvaltningslovens regler om taushetsplikt ikke hindrer samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner.
3. gjennomføre en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers godt kjent med dette.
4. gi retningslinjer om at skoler og barnehager og andre virksomheter i foreldremøter og foreldresamtaler systematisk må ta opp at å slå barn, og selv sagt også kvinner, og drive med annen fysisk og psykisk vold, er strengt forbudt etter norsk lov.

V

Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen mot tvangsekteskap med sikte på å fremme forslag om å forbedre og utvide den slik at:

1. lovbestemmelsen om tvangsekteskap og dermed også arrangerte ekteskap med ulike former for psykisk press presiseres til også å omfatte utenomrettslige religiøse ekteskap.
2. straffeloven § 253 får en tilføyelse som klargjør og omtaler ordene «utilbørlig press» på en mer utfyllende og opplysende måte, hvor det presiseres at når den reelle frivilligheten begrenses, kan dette alene gi straffskyld, uansett hvilke former den emosjonelle påvirkningen har.
3. melde- og avvergingsplikten i straffeloven § 196 utvides til også å omfatte tvangsekteskap og dermed også arrangerte ekteskap med psykisk press.
4. det gis lovbeskyttelse mot at kvinner utsettes for den krenkelsen eller det overgrepet det er når det kreves såkalte ærbarhetsattester og uskyldighetskontroller før inngåelse av ekteskap, også når dette

skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.

5. det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarnekteskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemer med dette, og at det vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.

VI

Stortinget ber regjeringen om å legge fram lovfor-
slag om at en skilsmisse etter norsk lov må anses å gjelde for alle innbyggere av landet, også de som har inngått religiøse ekteskap. Reglene for religiøse ekteskap må være i samsvar med norsk lov på punkter som flerkoneri, ekteskap med mindreårige, tvangsekteskap m.m. Det må utredes sanksjoner mot trossamfunn som ikke aksepterer dette.

VII

Stortinget ber regjeringen sørge for at det:

1. gis klarere retningslinjer til lokale Nav-kontorer om oppfølging av Stortingets vedtak under behandlingen av integreringsmeldingen om å stramme inn reglene om at man ikke kan si nei til jobber og tiltaksplasser på grunn av religiøse skikker og tradisjoner.
2. ikke tillates noen former for kjønnssegregering og brudd på prinsippene om likestilling i Navs kurstilbud og opplæring.»

Uttalelse fra familie- og kulturkomiteen, kommunal- og forvaltningskomiteen og utdannings- og forskningskomiteen

Justiskomiteen sendte utkast til innstilling til de tre komiteene til uttalelse 24. april 2018.

Familie- og kulturkomiteen hadde følgende uttalelse i brev av 3. mai 2018:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser de respektive partiers merknader og forslag i justiskomiteens utkast til innstilling, og slutter seg til disse.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til uttalelse fra Kristelig Folkepartis medlem i kommunal- og forvaltningskomiteen til justiskomiteen, og slutter seg til denne.»

Kommunal- og forvaltningskomiteen hadde følgende uttalelse i brev av 3. mai 2018:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil varsle at Fremskrittspartiet vil støtte forslag nr. 2 punkt 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti samt forslag nr. 9, punkt 2 fra Arbeiderpartiet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet slutter seg til de merknader og forslag som Senterpartiet er del av i justiskomiteens innstilling

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti

viser til at det er helt avgjørende at mennesker får leve frie og selvstendige liv, og som lovgivere har Stortinget et spesielt ansvar for å legge til rette for det. Tiltakene som iverksettes må bidra til inkludering og hindre ekskludering og segregering. Dette medlem viser til at negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold må bekjempes på flere områder. Det må forebygges bedre samtidig som kunnskap og kompetansen til at det er viktig å inkludere miljøer hvor dette er en utfordring, slik at man sammen kan finne gode løsninger. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti kommer til å fremme følgende forslag til saken:

Stortinget ber regjeringen sikre at elever ikke segregeres på bakgrunn av religion eller kjønn i skolen uten at det har et pedagogisk formål.

Stortinget ber regjeringen sikre at det innføres restriksjoner mot at trossamfunn finansieres fra stater som ikke praktiserer religionsfrihet.

Stortinget ber regjeringen sikre foreldreveiledningsprogrammet ICDP brukes i alle kommuner.»

Utdannings- og forskningskomiteen hadde følgende uttalelse i brev av 4. mai 2018:

«Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til utkastet til innstilling fra justiskomiteen og merknader og forslag fra regjeringens partiene. Disse medlemmer synes det er positivt at de voksende problemene med sosial kontroll og æresvold er på den politiske dagsorden. Disse medlemmer vil understreke at det i dagens multikulturelle samfunn er spesielt viktig at staten er tydelig på det liberale verdigrunnlaget og tilrettelegger for å sikre frihet og likestilling for alle barn, uavhengig av religiøs eller kulturell bakgrunn. Disse medlemmer er glade for at veilederen om kjønnsdeling i skolen er revidert, og at den nå slår fast at 'det skal svært mye til for å dele gutter og jenter i undervisningen'. Med bakgrunn i den reviderte veilederen kan ingen lenger kreve kjønnsdelt undervisning på bakgrunn av religion.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til punkt 1 under forslag I i representantforslaget og støtter forslaget intensjon om at alle elever skal delta i kroppsøving og fysisk aktivitet i undervisningen. Disse medlemmer viser til at det i forskriften til opplæringsloven § 1-12 slås fast at elever i videregående opplæring kan gis fritak fra kroppsøving dersom det er dokumentert at opplæringen er til skade for eleven, og tilpasset opplæring ikke er mulig. Videre har opplæringsloven også en generell bestemmelse om at elever kan gis fritak fra deler av undervisningen dersom denne oppleves som utøving av eller tilslutning til en annen religion, eller som på samme grunnlag oppleves som støtende eller krenkende, jf. opplæringsloven § 2-3 a andre ledd. Disse medlemmer mener adgangen til å gi fritak fra kroppsøving er strengt avgrenset i forskriften, men antar at hvis det likevel er elever som gis fritak på grunnlag av religiøse begrunnelser, så er det med hjemmel i opplæringsloven § 2-3 a. Disse medlemmer mener derfor Kunnskapsdepartementet bør undersøke om det er utbredt å gi fritak fra kroppsøving med begrunnelse om at dette oppleves som støtende eller krenkende på religiøst grunnlag og vurdere behovet for tydeligere regelverk eller veiledning til denne bestemmelsen i saker som gjelder kroppsøving og fysisk aktivitet i undervisningen.

Disse medlemmer deler ønsket om at flest mulig elever skal delta i undervisning i kroppsøving, men mener det er uklart hva som er 'pedagogiske begrunnel-

ser' for fritak fra kroppsøving utover de helsemessige vurderingene som i dag kan gi grunnlag for fritak. Disse medlemmer mener målet om at flest mulig elever skal delta i kroppsøvingen kan oppnås bedre med andre virkemidler enn å endre grunnlaget for fritak.

Disse medlemmer viser til punkt 2 under forslag I i forslaget og støtter målet om å øke minoritetslevers deltakelse på leirskoleopphold. Disse medlemmer vil understreke at deltakelse på leirskole i regi av skolen regnes som ordinær undervisning, og at deltakelse derfor er obligatorisk på lik linje med annen undervisning i skolen. Disse medlemmer vil understreke at det likevel er utfordringer knyttet til skolens praksis når det gjelder elever med minoritetsbakgrunns deltakelse på leirskoleopphold, både i håndheving av dette regelverket og dialog med foreldre, og Kunnskapsdepartementet bør vurdere om det er behov for ytterligere regelverk eller retningslinjer.

Disse medlemmer vil vise til Stortingets enstemmige vedtak nr. 480, 11. februar 2016: 'Stortinget ber regjeringen utarbeide tiltak for å hjelpe skolene med å sikre minoritetslevers deltakelse på overnattingsturer i skolens regi', ved behandlingen av Dokument 8:146 S (2014–2015), representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Torgeir Knag Fylkesnes og Jenny Klinge om å lovfeste elevenes rett til leirskoleopplæring i løpet av grunnskolen. Videre viser disse medlemmer til Meld. St. 7 (2017–2018) Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2016–2017, som Stortinget skal behandle i løpet av våren. Der mener regjeringen vedtaket er fulgt opp fordi regjeringen i tildeleggsbrevet til Utdanningsdirektoratet for 2018 har bedt direktoratet 'vurdere utfordringsbildet når det gjelder deltakelse fra minoritetspråklige elever på overnattingsturer i regi av skolen, og om det bør utarbeides støttemateriell, eventuelt på flere språk, for god dialog mellom skole og hjem i forbindelse med overnattingsturer i regi av skolen'. Disse medlemmer vil understreke at regjeringen har vært svært passive i sin oppfølging av Stortingets vedtak nr. 480, og etterlyser tiltakene Stortinget har bedt om, og mener dette også vil være viktig for å imøtekomme punkt 2 under forslag I i Dokument 8:118 S (2017–2018).

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Sosialistisk Venstreparti sine merknader og forslag i innstillingen fra Justiskomiteen. Dette medlem slutter seg til disse, og vil understreke betydningen av at barnehage og skole bidrar til å forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Barnehage og skole er en viktig fellesarena hvor en møter alle barn og ungdommer som vokser opp i Norge, og dette gir en unik mulighet for voksensamfunnet til å se og følge opp de som utsettes for vold, overgrep og trusler. Dette medlem vil derfor understreke viktigheten av at ansatte i barnehager, skoler og lærerutdanningene har god krysskulturell kompetanse, at det etableres gode systemer for tverrfaglig samarbeid mellom barnevern, politi og helsevesen, samt at de sikres rammevilkår for å iverksette generelle inkluderings tiltak og individuelle og tilpassede tiltak der det er nødvendig.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at barnehage og skole spiller en særlig viktig rolle i å forebygge og avdekke negativ sosial kontroll og æresvold. De fleste barn i Norge går i barnehage, og alle barn og unge går på skole. Dette gjør disse arenaene særlig viktig i dette arbeidet, og det er derfor viktig at kunnskap og kompetanse hos ansatte og lærere sikres. Dette medlem mener det er viktig med et spesielt fokus på å

forebygge negativ sosial kontroll og æresvold rettet mot barn og unge i barnehage og skole.

Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti blant annet kommer til å fremme følgende løse forslag til saken:

‘Stortinget ber regjeringen sikre at elever ikke segregeres på bakgrunn av religion eller kjønn i skolen uten at det har et pedagogisk formål.’»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Maria Aasen-Svensrud og lederen Lene Vågslid, fra Høyre, Peter Frølich, Guro Angell Gimse og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Solveig Horne, fra Senterpartiet, Jenny Klinge og Emilie Enger Mehl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til Dokument 8:118 (2017–2018) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Masud Gharakhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Bøhler om tiltak mot sosial kontroll og æresvold.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at alle har en rett til å leve frie liv uten sosial kontroll og æresvold, og mener det er positivt at dette politikkområdet løftes fram gjennom representantforslaget. Komiteen vil gjøre oppmerksom på at samme tematikk er tatt opp i et annet representantforslag som er til behandling i komiteen, og det vises i den forbindelse til komiteens merknader til Dokument 8:120 S (2017–2018).

Komiteen viser til at forslagsstillerne i det foreliggende representantforslaget særlig trekker frem fem typer represalier som det må settes inn konkrete tiltak mot:

1. At barn sendes tilbake til opprinnelseslandet fordi de er for integrerte eller for «vestlige».
2. At gutter og jenter slås og utsettes for grov fysisk og psykisk vold fordi de ikke innordner seg sosial kontroll.
3. At gutter og jenter utsettes for mange former for langvarig psykisk press og sterke forventninger om å inngå arrangerte ekteskap.
4. At religiøse ekteskap brukes som redskaper for sosial kontroll og mannens dominans over kvinnen og ikke følger norsk lov.
5. At kvinner presses til ikke å ta imot jobber og tiltaksplasser fra Nav fordi de skal overholde fundamentalistiske regler.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til Dokument 8:118 S (2017–2018) om negativ sosial kontroll og æresvold. Disse medlemmer deler forslagsstillerens bekymringer rundt negativ sosial kontroll og støtter at det på dette området må iverksettes tiltak på flere områder.

Retten til å leve frie og selvstendige liv er en viktig verdi i vårt samfunn, og ingen skal frarøves denne adgangen og retten begrunnet i religiøse, kulturelle eller andre hensyn. Disse medlemmer viser til at regjeringen allerede har iverksatt et omfattende arbeid i kampen mot negativ sosial kontroll. Blant annet er det en målsetting i regjeringsplattformen at innsatsen mot negativ sosial kontroll skal forsterkes i tillegg til at regjeringen følger opp handlingsplanen mot negativ sosial kontroll Retten til å bestemme over eget liv (2017–2020).

Disse medlemmer viser til kunnskaps- og integreringsministerens brev av 5. mars 2018, der det vises til de konkrete tiltakene som skal iverksettes for å oppfylle målsettingene i handlingsplanen, herunder:

- Forsterke arbeidet for å forhindre utreise fra Schengen-området for personer hvor det eksempelvis er truffet barnevernsvedtak som forbyr utreise, holde tilbake eller nekte passutstedelse for å forhindre at barn blir sendt utenlands mot sin vilje, og etablere rutiner for informasjon og varsling mellom offentlige etater for å motvirke negativ sosial kontroll.
- Iverksette tiltak for å unngå at barn mot sin vilje sendes til skoler i utlandet hvor de utsettes for vold og overgrep.
- Støtte organisasjoner som jobber for å styrke minoritetskvinnens rettigheter og bekjempe æreskultur og negativ sosial kontroll.
- Sikre at skilsmisse etter norsk lov respekteres av de ulike tros- og livssynssamfunnene, og motvirke fremvekst av religiøse domstoler.
- Oppfordre til tett oppfølging av elever og foreldre, herunder hjemmebesøk, ved mistanke om at barn holdes borte fra skolen.
- Utrede hvordan predikanter som oppfordrer til vold og terror, kan hindres innreise i landet.

Disse medlemmer viser videre til at handlingsplanen inneholder 28 tiltak for å styrke rettsvernet og hjelpen til dem som rammes, endre praksis og holdninger i berørte miljøer og styrke kunnskapen og forskningen på feltet. Det vil bli foreslått endringer i straffeloven, ekteskapsloven og utlendingsloven. Det utredes blant annet innstramminger i straffeloven med tanke på å innføre avvergingsplikt for tvangsekteskap og kriminalisering av utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap. Regjeringen har fremmet forslag om endringer i ekteskapsloven for å innføre en absolutt 18-årsgrense for ekteskap, jf. Prop. 49 L (2017–2018). Det utredes også endringer for å bekjempe bigami samt utvide fristen for å oppheve tvangsekteskap.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen arbeider med å videreutvikle ordningen med minoritetsrådgivere på skoler som har en høy andel minori-

tettspråklige elever. Det samme gjelder ordningen med integreringsrådgivere ved norske utenriksstasjoner.

Komiteen vil trekke frem forslagene som omhandler at lovgivningen mot tvangsekteskap skal forbedres og utvides. Her vises det til at Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag som utvider straffebestemmelsen om tvangsekteskap til å gjelde utenomrettslige ekteskap. Videre skal departementet vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å presisere vilkåret «utilbørlig press» i straffeloven § 253 om tvangsekteskap. Når det gjelder avvergingsplikten i straffeloven § 196, skal det utredes å utvide avvergingsplikten til også å omfatte tvangsekteskap – komiteen forventer at departementet sender på høring et lovforslag om dette innen rimelig tid.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil videre vise til forslaget som omhandler forbud mot søskenbarneekteskap. Per i dag er forekomsten av dette lav i Norge. I tillegg har andelen søskenbarneekteskap også sunket blant innvandrere som kommer fra Pakistan, Tyrkia og Marokko. Flertallet viser imidlertid til at søskenbarneekteskap fremdeles forekommer, og at det er behov for mer informasjon og forskning om eventuelle negative helsemessige konsekvenser. I tillegg er det viktig å kartlegge graden av tvang som eventuelt forekommer ved inngåelse av ekteskap mellom to søskenbarn.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen ønsker å innhente mer kunnskap om sammenhengen mellom søskenbarneekteskap og forekomst av tvang i tillegg til nye helsefaglige vurderinger.

Disse medlemmer mener regjeringen er godt i gang med arbeidet mot negativ sosial kontroll. Dette er og skal være en sak av høy prioritet i lys av den utviklingen som påvises på dette området.

Disse medlemmer registrerer at holdningene er i endring, og at flere ungdommer stiller spørsmål ved krav og forventninger fra sine egne. Disse medlemmer påpeker at vi ikke er i startgropen i arbeidet mot æresvold og sosial kontroll, men at et fagfelt er bygd opp rundt dette over tid. Barnevern og andre instanser har fått økt kunnskap og kompetanse rundt problemstillingene de siste årene. Disse medlemmer vil eksempelvis vise til «prosjekt november» på Stovner politistasjon. Her er psykologer, sosionomer og politi samlet under samme tak for å gi utsatte for familievold en helhetlig behandling. Prosjektet har vokst fram som følge av et stort engasjement for å finne nye og bedre løsninger i kampen mot vold og overgrep. Samtidig er det fremdeles store utfordringer når det gjelder negativ sosial kon-

troll, og disse medlemmer deler forslagsstillernes bekymringer for dette.

Disse medlemmer viser også til regjeringens allerede påbegynte innsats mot negativ sosial kontroll. Mye gjøres og planlegges gjort på dette området, noe som medfører at forslagene her på mange måter allerede er ivarettatt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, viser til viktigheten av at ungdom nås med informasjon om sosial kontroll og æresvold. Flertallet mener at informasjon om problemstillinger knyttet til sosial kontroll og æresvold bør utarbeides og gis til ungdommer i større utstrekning enn tidligere år. Denne informasjonen bør gjøre ungdommene kjent med sine rettigheter og hvordan de kan ta sine forholdsregler. Flertallet er kjent med at regjeringen arbeider med å iverksette informasjonskampanjer knyttet til sosial kontroll og æresvold for norsk ungdom. Flertallet mener en slik informasjonskampanje også bør rette seg mot ansatte i barnehage, skole, helsevesen, politi og barnevern og fokusere spesielt på hvordan man avdekker og reagerer på sosial kontroll.

Komiteen viser til at barn og unge, som er de sterkest rammede ofrene for negativ sosial kontroll og æresvold, ifølge rapporter ofte har et høyt fravær i grunnskolen. Komiteen mener at kommuner og fylkeskommuner må forsterke innsatsen mot negativ sosial kontroll. Komiteen viser til at det er viktig å fange opp tilfeller der barn og unge utsettes for negativ sosial kontroll i hjemmet, samt gjøre det lettere å avdekke om barn sendes til eller holdes tilbake i utlandet mot sin vilje.

Komiteen viser til at NRK nylig har avslørt at foreldre sender norske barn til skoler og institusjoner i Somalia, der barna utsettes for tortur. Videre viser komiteen til at spesielt Oslo-skolen har store utfordringer med elever som tas ut av norsk skole for å bli sendt til religiøse skoler i foreldrenes hjemland. Dette er en stor utfordring for integreringen og kan føre til økt radikalisering og utenforskap. Komiteen mener derfor regjeringen bør utrede om muligheten for å stanse flere offentlige ytelser i tilfeller der barn holdes i utlandet mot sin vilje, bør utvides.

Komiteen viser til opplæringsplikten og understreker at foreldre som tar sine barn ut av skolen, er pliktige til å søke om dette.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forsterke innsatsen for å sikre at kommuner og fylkeskommuner følger opp elever som utsettes for negativ sosial kontroll og som uteblir fra skolen, og at barnevernet varsles når det er grunnlag for dette.»

«Stortinget ber regjeringen utrede om det kan iverksettes stans i utbetaling av flere offentlige ytelser i tilfeller der barn sendes til utlandet og holdes der mot sin vilje.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at der barn og ungdom allerede er sendt ut av landet og etterlatt der mot sin vilje, er muligheten for å hjelpe disse begrenset.

Komiteen mener derfor at det er viktig å iverksette tiltak på et tidlig stadium der man frykter at barn kan bli sendt til utlandet og etterlatt der mot sin vilje. Komiteen mener at enklere rutiner for inndragning av pass vil være et forebyggende tiltak når ulike etater og institusjoner som jobber med barn, uttrykker bekymring for at barn vil bli sendt til utlandet og etterlatt mot sin vilje. Inndragning av pass er i dag en mulighet, men komiteen mener at rutineene for dette må gjøres enklere. Komiteen mener en slik forenkling er mulig samtidig som saksbehandlingen er grundig og rettsikker.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere flere sanksjonsmuligheter i tilfeller der barn etterlates i utlandet mot sin vilje og under uforsvarlige forhold.»

«Stortinget ber regjeringen sikre fortgang i det pågående arbeidet med å forenkle rutiner for inndragelse av pass i tilfeller der det er risiko for at barn etterlates i utlandet under uforsvarlige forhold.»

Komiteen viser til at ingen er dømt for kjønnslemlestelse siden lov om kjønnslemlestelse ble vedtatt i 1995. Komiteen er likevel bekymret for at kjønnslemlestelse av norske jenter med innvandrerbakgrunn forekommer, også på norsk jord.

Etter komiteens syn er dette alvorlige overgrep som irreversibelt ødelegger kvinners livskvalitet. Dette er med andre ord overgrep som også i praksis burde kunne medføre konsekvenser for overgriper. Overgrepets art medfører at det er vanskelig å bevise skyld hos foreldrene, og det er viktig at foreldre og annen ansvarlig familie kjenner til at dette er forbudt i Norge, og at det også gjelder en generell plikt til å avverge slike straffbare forhold.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere nye tiltak mot kjønnslemlestelse, herunder tydeliggjøre foreldrenes ansvar for å avverge og anmelde slike alvorlige straffbare forhold.»

Komiteen mener sanksjonsmulighetene mot foreldre som utsetter egne barn for tvang, sosial kontroll og overgrep, i dag ikke er tilstrekkelige. Dersom foreldre med opphold i Norge sender barna på utenlandsopphold i foreldrenes hjemland under uforsvarlige forhold, vil dette både hindre integrering og være alvorlige brudd på barnas rettigheter. For å motvirke dette er det viktig at samfunnet har tilstrekkelige sanksjonsmuligheter.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå tydeliggjøring av hjemler i straffeloven som holder foreldre ansvarlige dersom barn sendes på utenlandsopphold mot sin vilje.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ser det som meget positivt at det er bred enighet om å trappe opp innsatsen mot sosial kontroll og æresvold, og mener at vi trenger nye konkrete tiltak for å komme videre. Regjeringens handlingsplan «Retten til å bestemme over eget liv» tar opp mange viktige spørsmål som man vil vurdere, evaluere, utrede, gå gjennom m.m., og eksisterende tiltak man vil videreføre, styrke, øke, forsterke, osv. Bakgrunnen for representantforslaget er at det etter lang tids offentlig debatt og oppmerksomhet nå er et stort behov for å konkludere på sentrale punkter og komme videre i arbeidet.

Disse medlemmer ser det derfor også som positivt at regjeringen i sitt brev med kommentarer til de i alt 22 punktene i forslaget kommer med noen tilbakemeldinger som langt på vei er i tråd med det som foreslås. Dette gjelder:

- Å utvide straffebestemmelsen om tvangsekteskap til å gjelde utenomrettslige religiøse ekteskap i et lovforslag som sendes ut på høring.
- Å utvide avvergingsplikten i loven til å gjelde tvangsekteskap.
- Å gjøre det tydelig i loven om tros- og livssynssamfunn at alminnelig norsk lov skal følges i alle forhold, enten det gjelder skilsmisse, flerkoneri, ekteskap med mindreårige, tvangsekteskap eller annet.
- Å utvikle og tilby en utdanning for religiøse ledere der bl.a. de krav det norske samfunnet har til disse lederne, inngår.
- Å utarbeide en veileder i forståelse av opplysnings- og avvergingsplikten, slik at forvaltningslovens bestemmelser om taushetsplikt ikke hindrer samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner.
- Å lage en kampanje for å gjøre lovbestemmelsen om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten bedre kjent og at denne rettes særlig inn mot alle som jobber med barn.

Disse medlemmer vil dessuten trekke fram at regjeringen på noen flere punkter gir tilbakemeldinger som nærmer seg innholdet i representantforslaget, selv om man fortsatt først vil gjøre nye vurderinger. Dette gjelder:

- Å gi kvinner bedre rettsvern mot såkalte ærbarhets- eller uskyldighetskontroller.
- Å presisere og utdype hva som ligger i vilkåret «utilbørlig press» i straffebestemmelsen om tvangsekteskap.
- Å endre barnevernloven slik at barnevernet skal gjøre det som er mulig for å hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.

Disse medlemmer vil herunder også vise til at regjeringen når det gjelder å kunne utstede nødpass til etterlatte barn uten foreldrenes samtykke og å kunne finansiere hjemreise for barna, mener at man har fått på plass ordninger i tråd med forslaget.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til beskrivelsene og begrunnelsene i representantforslaget og fremme forslagspunktene derfra som regjeringen og regjeringspartiene ikke har gitt positive tilbakemeldinger på.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale regler om at:

1. det ikke skal gjøres unntak fra felles svømmeundervisning og felles gymnastikk og fysisk aktivitet uten at det er en klar pedagogisk begrunnelse for det.
2. deltakelse på leirskole sidestilles med den øvrige undervisningen slik at alle deltar, og det legges opp til mer involvering og informasjon til foreldrene om hvor mye dette betyr for integrering og kunnskap om natur og friluftsliv.»

«Stortinget ber regjeringen om å:

1. gjøre tilsyn med og åpenhet om opplegget i koranskoler og andre trossamfunns skoler til en del av betingelsene for å få statsstøtte. Viktige faktorer her bør være bruk av norsk språk og at man ikke fremmer ekstreme holdninger og kjønnssegregering fra barnsben av.»

«Stortinget ber regjeringen om å:

1. innføre rutiner for rapportering slik at skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav, m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan under-

søke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.

2. utarbeide et forslag til endringer i barnevernloven slik at barnevernet skal gjøre det som er mulig for å hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, og bruke hele sitt register av virkemidler, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.
3. sørge for å bygge kunnskap og beredskap blant alle som jobber med barn, slik at de tidlig kan ta tak i signaler om og bekymringer for at barn kan bli sendt ut av landet og etterlatt der.»

«Stortinget ber regjeringen om å:

1. i forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.
2. utarbeide en veileder i forståelse av opplysnings- og avvergingsplikten og av unntaksreglene fra taushetsplikten, slik at forvaltningslovens regler om taushetsplikt ikke hindrer samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner.
3. gjennomføre en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers godt kjent med dette.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å legge fram lovforslag om at en skilsmisse etter norsk lov må anses å gjelde for alle innbyggere av landet, også de som har inngått religiøse ekteskap. Reglene for religiøse ekteskap må være i samsvar med norsk lov på punkter som flerkone-ri, ekteskap med mindreårige, tvangsekteskap m.m. Det må utredes sanksjoner mot trossamfunn som ikke aksepterer dette.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen med sikte på å fremme forslag om at:

1. det gis lovbeskyttelse mot at kvinner utsettes for den krenkelsen eller det overgrepet det er når det kreves såkalte ærbarhetsattester og uskyldighetskontroller før inngåelse av ekteskap, også når dette skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.
2. det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarnekteskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemer med dette, og at det vil

ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er positivt at Arbeiderpartiet nå tilsynelatende anerkjenner at sosial kontroll i innvandrer miljøer er et stort samfunnsproblem. Etter at Fremskrittspartiet har stått alene i denne debatten i over 30 år, er det befriende å se at Fremskrittspartiets holdninger, ideologi og tankesett nå også til en viss grad får gjennomslag i deler av Arbeiderpartiet.

Disse medlemmer mener det likevel er underlig at Arbeiderpartiet nå fremmer opp igjen en rekke forslag som Fremskrittspartiet allerede har fått gjennomslag for, og som allerede er regjeringens politikk. Disse medlemmer har vanskelig for å se noen grunn til å vedta forslag Fremskrittspartiet tidligere har fått gjennomslag for, og som regjeringen allerede arbeider med.

Disse medlemmer mener likevel det er positivt at Arbeiderpartiet nå slutter seg til Fremskrittspartiets og regjeringens iverksatte tiltak mot sosial kontroll, og at regjeringens politikk dermed har et bredere parlamentarisk grunnlag. Disse medlemmer mener det likevel er trist at Arbeiderpartiet har brukt over 30 år på å innse de store problemene negativ sosial kontroll medfører i innvandrer miljøene. Mange minoritetskvinner kunne i dag levd friere liv dersom Arbeiderpartiet hadde stemt for Fremskrittspartiets mange forslag på dette området gjennom 1980-, 1990- og 2000-tallet.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet i Stoltenberg-regjeringens periode lot et stadig mer radikalt Islamsk Råd få millioner i statsstøtte for å påvirke norsk ungdom, uten at Arbeiderpartiet foretok seg noe som helst. Nå har Fremskrittspartiet i regjering sørget for å fjerne statsstøtten til Islamsk Råd. Fremskrittspartiet har lenge sett at norske moskeer importerer utenlandske imamer rett fra totalitære stater for å undervise norsk ungdom i islam. Fremskrittspartiet foreslo å stoppe denne muligheten allerede i 2001. Arbeiderpartiet var imot. Fremskrittspartiet vil stille krav til at imamer snakker norsk, Arbeiderpartiet har vært imot. Fremskrittspartiet vil kontrollere hva som faktisk sies og gjøres i moskeene, Arbeiderpartiet har vært imot. Fremskrittspartiet fremmet i 2010 forslag om å stoppe totalitære regimers mulighet til å finansiere moskeer i Norge, Arbeiderpartiet var imot før de ble tvunget til å snu i integreringsforliket på Stortinget i 2016.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet fremmet forslag om et forbud mot søskenbarnektenskap for første gang allerede i 2002, og at Arbeiderpartiet da stemte imot.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet gang på gang enten har motsatt seg eller trenert nødvendige innstramninger på innvandrings- og integre-

ringsfeltet. Disse medlemmer konstaterer at samfunnsproblemene nå begynner å bli så prekære at selv Arbeiderpartiet begynner å se de store integreringsproblemene vi nå har fått i enkelte innvandrer miljøer. Anerkjennelse av de samfunnsødeleggende problemene med æreskultur er en forutsetning for å løse disse problemene. Dessverre inneholder nesten alle forslagene Arbeiderpartiet her legger frem, lite eller ingen substans. Varianter av samme forslag gjentas også en rekke ganger.

Disse medlemmer viser til Dokument 8:65 S (2016–2017) fra representanter fra Fremskrittspartiet, der det foreslås å gjøre helsekontroller på helsestasjoner og gjennom skolehelsetjenesten obligatorisk. I dag innkalles alle barn til faste helsekontroller gjennom barnoms- og ungdomstiden. Disse medlemmer viser til at de fleste møter på disse kontrollene, noe som er viktig for å sjekke utvikling i språk, helse og motorikk, for deltagelse i vaksinasjonsprogram m.m. Disse medlemmer viser videre til at det er knyttet stor bekymring til hvilke barn som holdes unna denne gratis helseoppfølgingen. Helsestasjonene er en viktig arena for barn, der helsemessige og psykiske vansker kan oppdages og forhindres. Disse medlemmer mener at dersom helsekontrollene hadde vært obligatoriske, ville man økt muligheten for å oppdage og avverge vold eller overgrep mot barn. Disse medlemmer mener at obligatorisk helsekontroll burde være en barnerettighet og ikke et tilbud voksne kan velge bort.

Disse medlemmer viser til at selv om både kommunen og barnets pårørende har plikter når det gjelder helsetjenester, viser praksis at noen barn er helt skjult for det offentlige helt frem til skolealder.

Disse medlemmer viser til de nye nasjonale faglige retningslinjene for helsestasjons- og skolehelsetjenesten, vedtatt av regjeringen Solberg. Disse retningslinjene tar blant annet opp hvordan tjenesten bør følge opp familier som ikke møter til konsultasjoner for sitt barn. Dersom et barn gjentatte ganger ikke møter til helseundersøkelser, kan det i noen tilfeller gi grunn til bekymring, og Helsedirektoratet gir i retningslinjene veiledning om hvordan tjenesten bør gå frem i slike saker. Disse medlemmer vil understreke retningslinjenes sterke anbefaling om å spørre barn og foreldre om vold, og deres generelle fokus på å avdekke og avverge vold, overgrep og omsorgssvikt.

Disse medlemmer vil peke på at også retningslinjene understreker viktigheten av at barn blir fulgt opp av helsetjenesten, men at disse retningslinjene fortsatt kun har en sterk anbefaling om at kommunene skal følge opp barn som uteblir fra kontroller på helsestasjonen. Det betyr videre at dersom kommunen ikke aktivt har forsøkt å få kontakt, slik vedtaket over forutsetter, vil heller ikke dette vedtaket ha noen betydning for de glemte barna.

Disse medlemmer vil påpeke at ikke alle barn går i barnehage. Dersom et barn aldri møter på helsestasjonen, vil det likevel bli sett dersom det går i barnehagen. Et barn som går i barnehage og som utsettes for vold og overgrep, har derfor en mulighet til å bli oppdaget av de ansatte som barnet nesten daglig omgås med. Andelen barn som går i barnehage, har økt jevnt og trutt de siste årene, og det betyr forhåpentligvis at vi har færre helt glemte barn i dag enn tidligere. Disse medlemmer viser til at forslaget har til hensikt å fange opp de barna som ingen ser før de eventuelt begynner i barnehage eller begynner på skolen. Dagens praksis vil si at de fleste barn har vært på helsestasjonen opp til 14 ganger, slik som anbefalt fra null til fem år, mens andre igjen aldri har deltatt. Dette er etter disse medlemmers syn en helt uakseptabel forskjell.

Disse medlemmer viser til en rapport fra HRS, der det fremkommer at det i dag er ca. 6 000 norske jenter som er i faresonen for kjønnslemlestelse, definert som at foreldrene har et opprinnelsesland der andelen kjønnslemlestelse er på over 80 pst.

Disse medlemmer viser til at politiet hevder at hovedproblemet er bevissituasjonen. Omskjæring av jenter er også et tabubelagt tema som fører til at få ofre velger å anmelde denne typen overgrep. Disse medlemmer ser at kjønnslemlestelse i praksis bare kan føre til domfellelse etter dagens regelverk i følgende scenarier: 1) Politiet tar en omskjærer i Norge idet personen skal utføre/utfører/nettopp har utført overgrepet. 2) Offeret er selv gammelt nok og dertil villig til å vitne mot sine egne foreldre om lemlestelse utført i Norge eller utlandet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide lovforslag som gjør helsekontroll på helsestasjoner obligatorisk for barn gjennom skolehelsetjenesten, for lettere å kunne oppdage og avverge vold og overgrep mot barn.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Dokument 8:120 S (2017–2018), der representanter fra Sosialistisk Venstreparti fremmer 21 forslag om tiltak mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Alle kvinner, barn og unge har en rett til å leve sine liv fritt for psykisk og fysisk vold. Undertrykkende strukturer som negativ sosial kontroll og æresrelatert vold har eksistert i ulike kulturer til ulike tider og i forskjellige grader, men dreier seg om den samme ekstreme kontrollen, kjønnsdiskrimineringen og fysiske og psykiske volden som utarter seg i samfunnet i dag, og som særskilt rammer kvinner og barn. Behandlingen av disse spørsmålene må særlig sees i et likestillingspolitisk perspektiv og et barnerettighetsperspektiv.

Komiteen går i det følgende gjennom forslagsstillerens syv forslag:

Representantforslagets forslag nr. 1

«Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale regler om at:

1. det ikke skal gjøres unntak fra felles svømmeundervisning og felles gymnastikk og fysisk aktivitet uten at det er en klar pedagogisk begrunnelse for det.
2. deltakelse på leirskole sidestilles med den øvrige undervisningen slik at alle deltar, og det legges opp til mer involvering og informasjon til foreldrene om hvor mye dette betyr for integrering og kunnskap om natur og friluftsliv.
3. det innen voksenopplæring og andre offentlige tilbud ikke skal tillates at man bryter med grunnprinsippet om likestilling og praktiserer kjønnssegregerte opplegg i undervisningen.
4. skoler, skolehelsetjeneste, helsestasjoner og andre må undervise barn og unge i likestilling, i forbudet mot vold mot barn, i retten til medvirkning og samtykke ved utenlandsopphold og til å gjøre egne frie valg av partner når den tid kommer.»

Komiteen merker seg at Kunnskapsdepartementet i sitt svar til komiteen av 5. mars 2018 (vedlagt) til forslag I, punkt 1 viser til at regjeringen mener felles undervisning for jenter og gutter i alle fag har en egenverdi, og at det skal vurderes nærmere hvordan dette kan følges opp.

Komiteen registrerer at Kunnskapsdepartementet i sine kommentarer til forslag I, punkt 2 viser til Jeløya-erklæringen, hvor det fremgår at regjeringen vil lovfeste retten til et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil understreke at Kunnskapsdepartementet i 2017 oppdaterte sin veileder vedrørende kjønnsdelt undervisning. Den slår nå tydelig fast at opplæringsloven skal tolkes strengt på dette området. Disse medlemmer viser videre til at Jeløya-plattformen fastslår at undervisningen ikke skal kjønnsdeles av kulturelle eller religiøse årsaker.

Disse medlemmer viser til egne merknader i Innst. 12 S (2017–2018):

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til budsjettforlik av 22. november 2017 mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, hvor det ble enighet om å bevilge 2 mill. kroner til leirskoleopplæring. Flertallet mener det er viktig å legge til rette for at elever i grunnskolen får et tilbud om leirskole i løpet av grunnskolen, og mener at styrkingen i budsjettforliket bidrar til dette.»

Disse medlemmer viser videre til Jeløya-erklæringen, hvor regjeringen vil lovfeste retten til et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen for å sikre at alle elever gir tilbud om overnattingsturer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter forslag I punkt 2 og viser til egne merknader i Innst. 12 S (2017–2018):

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til proposisjonen og regjeringens kommentarer til de anmodningsforslag som Stortinget vedtok i 2016. Disse medlemmer viser til at Stortinget har konstatert at leirskole er en viktig del av opplæringen, og forventer at regjeringen legger dette til grunn i arbeidet med nye læreplaner. Disse medlemmer fastholder at graden av egenbetaling for å delta på leirskole er en medvirkende årsak, til at både en del minoritetsspråklige elever og andre elever fra familier med en utfordrende økonomi ikke deltar på leirskole. Hovedutfordringen er, etter disse medlemmers oppfatning, at praksisen som har utviklet seg når det gjelder graden av egenbetaling, kommer i konflikt med gratis-koleprinsippet. Etter at midlene ble lagt inn i rammetilskuddet til kommunene, er det i dag kun lønnstilskudd til de vertskommunene som har lærere som er ansatt ved leirskolene, som finansieres særskilt over statsbudsjettet over denne posten. Ut over dette har ikke kommunene eller staten noen plikt til å dekke elevenes oppholds- og reisekostnader. I stedet lempes finansieringsansvaret over på foreldre og foresatte som på ulike måter samler inn penger i yttergrensen av gratis-koleprinsippet. Disse medlemmer viser til at det ikke er lov å kreve noen former for egenandeler av elevene/foreldrene til leirskoleopphold (reise, kost og losji) eller til andre turer som er en del av grunnskoleopplæringen, jf. § 2-15 i opplæringsloven. Selv om opplæringsloven § 2-15 ikke er til hinder for at skolene kan ta imot ulike former for gaver (pengegaver, midler fra dugnadsinnsats og klassekasse, utstyr osv.), så mener disse medlemmer at dagens praksis utfordrer gratis-koleprinsippet ved at foreldre og foresatte pålegges – direkte eller indirekte – å bære kostnadene for en del av undervisningen. Enkelte kommuner har derfor valgt ikke å sende elevene på leirskole, mens det i andre kommuner er enkelt-elever som ikke har anledning til å delta.

Disse medlemmer mener at svært mange skoler i dag organiserer leirskoleturer slik at disse de facto inngår som en del av undervisningen og følgelig skal finansieres av skolen. GSI-tallene som det refereres til i proposisjonen, bekrefter kun omfanget av elever som årlig deltar på leirskoler, og sier ikke noe om hvorvidt finansieringen fungerer godt eller dårlig.

Disse medlemmer mener dagens praksis befinner seg i en problematisk gråsoner, som både utfordrer prinsippet om gratis grunnskole, og som fører til at ikke alle elever får ta del i det samme opplæringstilbudet. Disse medlemmer mener fortsatt at regjeringen har et ansvar for å rydde opp i denne situasjonen.»

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, noterer seg at Kunnskapsdepartementet i sitt svar til forslag I, punkt 3 viser til at opplæringstilbud ikke kan stride mot diskrimineringslovgivningen, og at kvinner og menn som utgangspunkt vil få samme opplæringstilbud. Dette flertallet registrerer departementets uttalelser om at rigide forbud kan forhindre målrettede og tilpassede til-

bud, slik som Jobbsjansen del A, som er målrettet mot kvinner.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti kan ikke støtte forslag I, del 3 om ikke å tillate kjønnssegregert undervisning innen voksenopplæringen og andre offentlige tilbud, og viser til at et slikt forslag vil kunne få utilsiktede konsekvenser for velbegrunnede tilbud som i dag rettes kun mot kvinner, slik som f.eks. Jobbsjansen del A. Disse medlemmer vil dessuten vise til at Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har foreslått å lovfeste retten til leirskole, og er derfor positive til at regjeringen i Jeløya-plattformen går inn for det samme. Forslag I, del 2 oppfatter disse medlemmer som en støtte til en slik lovfesting og vil samtidig understreke at et slikt leirskoletilbud må være gratis for elevene å delta på.

Komiteen merker seg Kunnskapsdepartementets uttalelser som omhandler forslag I, punkt 4. Departementet fremhever tiltak 20 i handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (heretter kalt handlingsplanen), som går ut på å sikre relevant undervisning i skolen om vold, seksualitet og seksuell grensesetting. Videre trekker departementet frem tiltak 8, som handler om å sikre oppfølgingsamtale for elever som skal flytte til utlandet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener også forslag I, punkt 4 innebærer for stor grad av detaljstyring til at flertallet kan støtte forslaget.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet vil vise til tiltak 8 i handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Disse medlemmer vil understreke at dette gjelder elever som flytter til utlandet uten sine foreldre.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at skoler og helsestasjoner underviser barn i likestilling, at det er forbudt med vold mot barn og om retten til medvirkning og samtykke ved utenlandsopphold, retten til fritt valg av partner og seksuell orientering.»

«Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale retningslinjer om at det ikke skal gjøres unntak fra felles

undervisning i skolen og andre offentlige utdanningstilbud uten at det er en pedagogisk begrunnelse for dette.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovfesting av elevenes rett til ett leirskoleopphold i løpet av grunnskolen.»

Representantforslagets forslag nr. II

«Stortinget ber regjeringen om å:

1. gjøre tilsyn med og åpenhet om opplegget i koranskoler og andre trossamfunns skoler til en del av betingelsene for å få statsstøtte. Viktige faktorer her bør være bruk av norsk språk og at man ikke fremmer ekstreme holdninger og kjønnssegregering fra barnsben av
2. ta konkret initiativ til å opprette en egen utdanning for norske imamer og tilsvarende for andre religiøse ledere som ikke har slike tilbud. De som har slik utdanning fra utlandet, må få tilbud om etterutdanning.»

Komiteen noterer seg at Kunnskapsdepartementet i sitt svar til forslag II, punkt 1 viser til at koranskoler, søndagsskoler og annen trosopplæring i trossamfunn etter gjeldende lovgivning ikke er underlagt offentlig tilsyn. Departementet viser videre til forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn, der trossamfunnenes plikt til å følge norsk rett er understreket, og hvor det foreslås at alvorlige brudd på loven skal kunne føre til at det nektes tilskudd. Disse medlemmer merker seg også at forslaget innebærer at tros- eller livssynssamfunn kan miste støtte om de utfører, oppfordrer til eller støtter handlinger som utgjør en alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter, selv om slike krenkelser ikke er i strid med loven.

Komiteen merker seg Kunnskapsdepartementets svar til forslag II, punkt 2, hvor det vises til at det er bestemt at det skal opprettes et utdanningstilbud for religiøse ledere ved Universitetet i Oslo.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til budsjettforliket, hvor det ble enighet om å bevilge 5 mill. kroner til Universitetet i Oslo for etablering av en fleksibel utdanning for religiøse ledere ved Universitetet i Oslo.

Disse medlemmer viser videre til statsrådets svarbrev, hvor det fremkommer at Det teologiske fakultetet opplyser at det vil utvikle de eksisterende undervisningstilbud (inkludert sjelesorg), noe som kan inngå som viktige komponenter i en utdanning av imamer og andre muslimske ledere. Disse medlemmer er positive til dette arbeidet og imøteser gjerne et slikt initiativ.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter forslag II, del 2. Disse medlemmer viser til at Stortinget i 2015 ba regjeringen om å utrede mulighetene for en egen imamutdanning i Norge. Dette var en del av integreringsforliket, og vedtaket lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for en offisiell, norsk utdanning av religiøse ledere fra relevante trossamfunn etter mal fra måten dette gjøres ved norske utdanningsinstitusjoner.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at norske imamer og andre religiøse ledere som har slik utdanning fra utlandet, må få tilbud om etterutdanning.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter første del av forslaget, men vil også understreke at krav om politiattest, pedagogisk kompetanse og norsk språkkompetanse hos de voksne bør vurderes som kriterier for hva som er et sunt miljø som fremmer samfunnsnyttige holdninger på koranskoler og i andre trosopplæringstilbud.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det i lovforslaget som er sendt på høring, stilles tydeligere vilkår for tilskudd enn etter dagens lovgivning. Etter forslaget skal tros- eller livssynssamfunn som begår alvorlige lovbrudd, kunne nektes tilskudd, og i denne vurderingen skal det særlig legges vekt på brudd på lovbestemmelser som skal beskytte barns interesser, brudd på diskrimineringslovgivning og brudd på bestemmelser som skal hindre oppfordring til hat eller vold. Lovforslaget inneholder også en bestemmelse om at tros- eller livssynssamfunn som utfører, oppfordrer til eller uttrykker støtte til handlinger som utgjør alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter, kan nektes tilskudd. Samfunn som organiserer eller oppmuntrer til oppvekstvilkår for barn som er klart skadelige, skal nektes tilskudd. Disse medlemmer viser til at formålet med bestemmelsen er å ramme krenkelser av andres rettigheter og friheter som ikke er i strid med loven, men som likevel er så alvorlige at tilskudd bør nektes. Disse medlemmer merker seg at høringsfristen for lovforslaget gikk ut 31. desember 2017, og at Kulturdepartementet arbeider med å oppsummere høringen. Regjeringen har således allerede satt i gang et solid arbeid på dette punktet.

Representantforslagets forslag nr. III

«Stortinget ber regjeringen om å:

1. innføre rutiner for rapportering slik at skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav, m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.
2. gjennom forslag til lovendring eller i forskrifts form gi ambassadene bedre muligheter til å hjelpe barn hjem ved at de får en klarere hjemmel for å utstede nødpass til mindreårige uten foreldrenes samtykke, og at de får bedre mulighet til å finansiere barnas hjemreise.
3. pålegge skoler, barnehager, Nav og andre som får vite om at barn er etterlatt i langvarige opphold i utlandet, at de uten unntak raskt må melde bekymringen til barnevernet.
4. utarbeide et forslag til endringer i barnevernloven slik at barnevernet skal gjøre det som er mulig for å hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, og bruke hele sitt register av virkemidler, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.
5. sørge for å bygge kunnskap og beredskap blant alle som jobber med barn, slik at de tidlig kan ta tak i signaler om og bekymringer for at barn kan bli sendt ut av landet og etterlatt der.»

Komiteen viser til forslag III, punkt 1. Komiteen vil peke på at kommunen har oppfølgingsplikt dersom barn uteblir fra grunnskoleopplæringen, og merker seg at det er utarbeidet en veileder for oppfølging av elever som ikke møter på skolen. Komiteen noterer seg at Kunnskapsdepartementet vil vurdere om dagens rutiner er hensiktsmessige. Komiteen registrerer at Kunnskapsdepartementet i sitt svar viser til at ansatte i barnehager og skoler etter barnevernloven har opplysningsplikt til barnevernstjenesten dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Departementet viser også til Nav-kontorenes varslingsplikt til barnevernet dersom det er grunn til mistanke om omsorgssvikt.

Videre viser komiteen til at Kunnskapsdepartementet trekker frem muligheter og hindringer myndighetene har for å gi bistand til norske borgere i utlandet. I tillegg til at alle norske ambassader har egne utsendte som er ansvarlige for konsulære saker, har ambassadene i Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi integreringsrådgivere som har spesialkompetanse om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og andre former for ulovlig tilbakeholdelse. Kunnskapsdepartementet peker videre på at muligheten norske myndigheter har for å gi en vurdering av hvordan barn har det i utlandet, begrenses av hvorvidt det er mulig å oppnå kontakt med disse barna av geografiske og sikkerhetsmessige årsaker. Departementet trekker frem at utenlandske myndigheter – dersom barnet har etnisk bakgrunn fra vedkommende

land – ofte vil anse barnet som sin egen borger og avvise at norske myndigheter har krav på tilgang til barnet.

Komiteen noterer seg Kunnskapsdepartementets uttalelser til forslag III, punkt 2, hvor det fremheves at passloven allerede i dag åpner for å utstede pass til mindreårige uten foreldrenes samtykke i enkelte tilfeller. Komiteen registrerer departementets vurdering av at forslaget i substans ikke går lenger enn dagens ordninger, og at departementet mener tiltaket ikke er nødvendig for å oppnå formålet om å utstede pass til barn uten foreldrenes samtykke når liv eller helse står på spill.

Komiteen viser til forslag III, punkt 3 og noterer seg at Kunnskapsdepartementet i sitt svar viser til handlingsplanens tiltak 7 om å forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet og tiltak 8 om å sikre oppfølgingsamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre. Departementet viser videre til barnevernloven og den plikt til å opplyse barnevernet som alle offentlige etater har, i tilfeller hvor det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Komiteen registrerer at Kunnskapsdepartementet også trekker frem avvergingsplikten i straffeloven §§ 196 og 284 og så uttaler:

«Etter straffeloven § 196 gjelder det en generell plikt til å avverge straffbare forhold gjennom anmeldelse eller på annen måte. I tillegg plikter ansatte i blant annet barnehager, skoler og SFO å avverge kjønnslemlestelse, jf. straffeloven § 284.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil for ordens skyld presisere at avvergingsplikten i straffeloven § 196 ikke oppstiller en generell plikt til å avverge alle straffbare forhold, men en generell plikt for alle i samfunnet til å avverge konkrete lovbrudd som listes opp i bestemmelsen.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, merker seg Kunnskapsdepartementets svar til forslag III, punkt 4, der det vises til at Norge etter tiltredelse til Haagkonvensjonen har fått et visst ansvar når barn har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i utlandet. Barneverntjenesten skal gjennomgå bekymringsmeldinger og eventuelt åpne undersøkelsessak, og har hjemmel til å fremme sak om vedtak om omsorgsovertakelse eller tvangsplassering på institusjon. Kunnskapsdepartementet viser til at det kan være vanskelig å gjennomføre en omsorgsovertakelse dersom barnet ikke befinner seg i et land som har tiltrådt Haagkonvensjonen av 1996. Videre viser departementet til at barneverntjenesten ikke har hjemmel til å fatte akuttvedtak og har heller ingen plikt

til å tilby hjelpetiltak når barn oppholder seg i utlandet. Kunnskapsdepartementet gir uttrykk for at eventuelle lovendringer kan vurderes i forbindelse med arbeidet med ny barnelov, og viser til at et av tiltakene i handlingsplanen er å forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet.

Dette flertallet støtter intensjonen i forslag III, punkt 4, men noterer seg samtidig departementets opplysninger om at det allerede er arbeid i gang på dette feltet.

Dette flertallet noterer seg at Kunnskapsdepartementet i sitt svar til forslag III, punkt 5 trekker frem tiltak i kompetansestrategien for det kommunale barnevernet og rammeplanen for barnehagen samt innføring av minoritetsrådgivere ved et utvalg skoler med en høy andel elever med minoritetsbakgrunn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener det er viktig å sørge for nok kunnskap blant personer som jobber med barn, og på denne måten legge til rette for at det kan oppdages tidlig dersom det er fare for at barn kan bli sendt ut og etterlatt i utlandet. Flertallet støtter forslag III, punkt 5.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til forslag III, punkt 3 og mener dagens lovgivning ivaretar dette gjennom den generelle opplysningsplikten, jf. barnevernloven og avvergingsplikten i straffeloven § 196. Disse medlemmer synes videre det er positivt at Kunnskapsdepartementet vil inkludere tematikken om negativ sosial kontroll i sluttsamtalene når en elev avbryter videregående opplæring. Det er videre positivt at Kunnskapsdepartementet vil vurdere nærmere om dagens rutiner for oppfølging av barn som ikke møter på skolen, er hensiktsmessige. Disse medlemmer ser frem til departementets vurderinger på dette området. Samtidig vil disse medlemmer minne om at det i dag er mange barn som oppholder seg i utlandet uten at det er grunn til bekymring, det være seg på lengre opphold på besøk hos familie eller forbindelse med utveksling.

Representantforslagets forslag nr. IV

«Stortinget ber regjeringen om å:

1. i forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196
2. utarbeide en veileder i forståelse av opplysnings- og avvergingsplikten og av unntaksreglene fra taushetsplikten, slik at forvaltningslovens regler om taushetsplikt ikke hindrer samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner

3. gjennomføre en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers godt kjent med dette
4. gi retningslinjer om at skoler og barnehager og andre virksomheter i foreldremøter og foreldresamtaler systematisk må ta opp at å slå barn, og selv sagt også kvinner, og drive med annen fysisk og psykisk vold, er strengt forbudt etter norsk lov.»

Komiteen viser til forslag IV, punkt 1 og vil fremme at barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Begrunnelsen for opplysningsplikten i barnevernloven § 6-4 er barnevernets behov for å motta opplysninger om barn i alvorlige omsorgs- og livssituasjoner. Kunnskapsdepartementet viser i sitt svar til at sosial kontroll ikke er eksplisitt nevnt i bestemmelsene om opplysningsplikt, men at sosial kontroll ut fra omstendighetene i den enkelte sak kan være en form for alvorlig omsorgssvikt som utløser plikten til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten.

Komiteen viser til forslag IV, punkt 2 og at Kunnskapsdepartementet i denne sammenhengen opplyser om at det er satt i gang arbeid med å få på plass en utredning som skal ligge til grunn for en helhetlig og tverrfaglig veileder om taushetsplikt og opplysningsplikt i forvaltningen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter forslag IV, punkt 2 og viser til sine merknader og forslag i Innst. 337 S (2015–2016).

Komiteen merker seg Kunnskapsdepartementets svar til forslag IV, punkt 3, der det vises til at Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) skal utarbeide en kampanje for å gjøre bestemmelsen om avvergingsplikten bedre kjent. Departementet opplyser også om at en i forbindelse med oppfølging av tiltak 18 i handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan vurdere en kampanje rettet mot alle som jobber med blant annet barn.

Komiteen støtter forslag IV, punkt 3 og viser til sine merknader og forslag i Innst. 337 S (2015–2016).

Komiteen viser til forslag IV, punkt 4 og noterer seg Kunnskapsdepartementets uttalelse om at det i forbindelse med foreldresamarbeid og foreldresamtaler i enkelte tilfeller vil kunne være naturlig å snakke om forventet atferd og informere om barnehagens og skolens oppmerksomhets- og opplysningsplikt til barnevernet. Departementet viser også til foreldreveiledningskurset International Child Development Program (ICDP).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at forslag IV, punkt 4 legger opp til unødvendig detaljstyring av skolene. Flertallet mener at skolen må kunne ta opp temaet om nødvendig, men ikke ha plikt til å systematisk ta opp dette under foreldremøtene.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til forslag IV, punkt 4 og mener det er viktig at de som kommer til Norge og skal integreres, får en bredest mulig innføring i hva som er forbudt etter norsk lov. Denne informasjonen bør være lett tilgjengelig, også på flere språk, slik at det normative grunnlaget blir kjent og tilgjengelig raskest mulig. Dette er et av mange tiltak som helsestasjoner, barnehager skoler og Nav kan iverksette der det er naturlig å snakke om forventet adferd. Disse medlemmer mener likevel at dette er tiltak som bør målrettes mot bestemte grupper for best mulig effekt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter intensjonene i forslagene og mener at barnehager, skoler og skolefritidsordninger er en viktig arena for å informere og samtale med foreldre om barns rettigheter, samt bidra til å forebygge og avdekke overgrep, vold og negativ sosial kontroll. Disse medlemmer mener regjeringen i større grad må legge til rette for økt krysskulturell kompetanse blant ansatte i barnehager, skoler og SFO, samt styrke og utvide ordningen med minoritetsrådgivere i skole og barnehage.

Representantforslagets forslag nr. V

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen mot tvangsekteskap med sikte på å fremme forslag om å forbedre og utvide den slik at:

1. lovbestemmelsen om tvangsekteskap og dermed også arrangerte ekteskap med ulike former for psykisk press presiseres til også å omfatte utenomrettslige religiøse ekteskap.
2. straffeloven § 253 får en tilføyelse som klargjør og omtaler ordene «utilbørlig press» på en mer utfyllende og opplysende måte, hvor det presiseres at når den reelle frivilligheten begrenses, kan dette alene gi straffskyld, uansett hvilke former den emosjonelle påvirkningen har.
3. melde- og avvergingsplikten i straffeloven § 196 utvides til også å omfatte tvangsekteskap og dermed også arrangerte ekteskap med psykisk press
4. det gis lovbeskyttelse mot at kvinner utsettes for den krenkelsen eller det overgrepet det er når det kreves såkalte ærbarhetsattester og uskyldighetskontroller før inngåelse av ekteskap, også når dette skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.
5. det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarnekteskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemer med dette, og at det vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap

og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.»

Komiteen registrerer at Kunnskapsdepartementet i sitt svar til forslag V, punkt 1 fremhever at dagens forbud mot tvangsekteskap omfatter ekteskap inngått under utilbørlig press, og at Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring et lovforslag som utvider straffebestemmelsen til å gjelde utenomrettslige ekteskap.

Komiteen støtter intensjonen i forslaget og noterer seg departementets opplysninger om at det allerede er arbeid i gang på dette området.

Komiteen merker seg at Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å presisere vilkåret «utilbørlig press» i straffebestemmelsen om tvangsekteskap, jf. forslag V, punkt 2.

Komiteen støtter intensjonen i forslag V, punkt 2 og fremmer følgende forslag i lys av tilbakemeldingene fra Justis- og beredskapsdepartementet:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen mot tvangsekteskap og vurdere om det vil være hensiktsmessig å forbedre og utvide den slik at straffeloven § 253 får en tilføyelse som klargjør og omtaler ordene 'utilbørlig press' på en mer utfyllende og opplysende måte, og hvor det presises at når den reelle frivilligheten begrenses, kan dette alene gi straffskyld, uansett hvilke former den emosjonelle påvirkningen har.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, noterer seg at Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag som utvider avvergingsplikten til å gjelde tvangsekteskap, jf. forslag V, punkt 3.

Flertallet viser til egne merknader i Innst. 337 S (2015–2016):

«Disse medlemmer har merket seg at justis- og beredskapsministeren har åpnet for utvidelse av avvergingsplikten etter straffeloven § 196. Disse medlemmer ønsker at departementet vurderer å inkludere § 253 om tvangsekteskap som en del av avvergingsplikten.»

Flertallet viser også til justis- og beredskapsministerens vurdering av saken, som fikk støtte av en samlet justiskomite:

«Det kan imidlertid stilles spørsmål om avvergingsplikten bør utvides til flere lovbrudd, for eksempel straffeloven § 257 om menneskehandel, § 284 om kjønnslemlestelse, § 296 om seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon og § 302 om seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år. Samtlige lovbrudd vil kunne omfatte barn og har en strafferamme på seks år, i likhet med lovbrudd som i dag er opplistet i § 196, som § 295 om seksuell omgang ved misbruk av overmaktsforhold, § 312 om incest og § 314 om seksuell omgang mellom andre nærstående. Jeg vil vurdere disse spørsmålene

nærmere med sikte på å utarbeide et eventuelt forslag om utvidelse av avvergingsplikten.»

Flertallet kjenner ikke til at det per dags dato har kommet noen lovforslag fra regjeringen om noen slik utvidelse av bestemmelsen. Flertallet noterer seg at Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag som utvider avvergingsplikten til å gjelde tvangsekteskap.

Komiteen merker seg at Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere i hvilken utstrekning slike undersøkelser som nevnt i forslag V, punkt 4 rammes av straffelovgivningen, samt vurdere om det bør gjøres endringer i lovgivningen for å gi et ytterligere rettsvern mot slike undersøkelser.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter intensjonen i forslag V, punkt 4 og mener det er viktig at kvinner har tilstrekkelig lovbeskyttelse mot slike undersøkelser. Flertallet fremmer følgende forslag i lys av Justis- og beredskapsdepartementets tilbakemeldinger:

«Stortinget ber regjeringen vurdere i hvilken grad dagens straffelovgivning rammer ærbarhetsattester og uskyldighetskontroller før inngåelse av ekteskap, og eventuelt fremme forslag om å utvide lovverket slik at kvinner gis tilstrekkelig lovbeskyttelse mot slike undersøkelser, også når dette skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti oppfatter det som vanskelig å vedta et slikt lovforbud som er foreslått i forslag V, del 5, «over bordet», og mener det – i tråd med tilbakemeldingene fra Justis- og beredskapsdepartementet – må innhentes mer kunnskap på området før en slik konklusjon fattes.

Disse medlemmer viser til forslag V, punkt 5 og noterer seg at Kunnskapsdepartementet mener det er innført flere tiltak som kan føre til at omfanget av søskenbarnektenskap og/eller tvangsekteskap blir mindre. Disse medlemmer registrerer at regjeringen vil ta stilling til om et lovforbud mot søskenbarnektenskap i ekteskapsloven skal fremmes, når det foreligger bedre kunnskap om omfanget og de mener det er gjort tilstrekkelige helsefaglige vurderinger på området.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg at Folkehelseinstituttet fra et helsemessig perspektiv fraråder ekteskap mellom søskenbarn. Dette medlem mener dessuten det må vurderes i hvilken grad forbud mot søskenbarnektenskap kan motvirke negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. På denne bakgrunn imøteser dette

medlem at regjeringen på en egnet måte kommer tilbake til Stortinget med en sak om dette.

Representantforslagets forslag nr. VI

«Stortinget ber regjeringen om å legge fram lovfor- slag om at en skilsmisse etter norsk lov må anses å gjelde for alle innbyggere av landet, også de som har inngått religiøse ekteskap. Reglene for religiøse ekteskap må være i samsvar med norsk lov på punkter som flerko- neri, ekteskap med mindreårige, tvangsekteskap m.m. Det må utredes sanksjoner mot trossamfunn som ikke aksepterer dette.»

Komiteen registrerer at Kunnskapsdepartemen- tet i denne forbindelse viser til at Kulturdepartementet har hatt på høring en ny lov om tros- og livssynssam- funn, der kravet om at trossamfunn må følge alminnelig norsk lov, er tydeliggjort. I tillegg foreslås en bestem- melse om at det kan nektes tilskudd til tros- eller livs- synssamfunn som utfører, oppfordrer til eller uttrykker støtte til handlinger som utgjør en alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Ar- beiderpartiet, Senterpartiet og Socialis- tisk Venstreparti, støtter forslag VI.

Representantforslagets forslag nr. VII

- «Stortinget ber regjeringen sørge for at det:
1. gis klarere retningslinjer til lokale Nav-kontorer om oppfølging av Stortingets vedtak under behandlin- gen av integreringsmeldingen om å stramme inn reglene om at man ikke kan si nei til jobber og til- taks plasser på grunn av religiøse skikker og tradisjo- ner
 2. ikke tillates noen former for kjønnssegregering og brudd på prinsippene om likestilling i Navs kurstil- bud og opplæring.»

Komiteen viser til forslag VII, punkt 1 og merker seg at Kunnskapsdepartementet mener at dagens regel- verk er tydelig på at Nav kan stanse ytelser til personer som nekter å ta imot arbeid eller arbeidsrettede tiltak på grunn av religiøse eller ideologiske årsaker.

Komiteen viser til forslag VII, punkt 2 og noterer seg Kunnskapsdepartementets svar om at de største barrierene mot innvandreres arbeidsdeltakelse er at de mangler kompetanse som etterspørres i norsk arbeids- liv, eller at de mangler godkjenning av utdanning fra hjemlandet. Departementet viser også til at ikke all for- skjellsbehandling er forbudt, men at direkte eller indi- rekte forskjellsbehandling som har sammenheng med forhold som etnisitet, religion eller kjønn, dekkes av for- budet mot diskriminering i likestillings- og diskrimine- ringsloven.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at forslag nr. VII, del 1 allerede er vedtatt av Stortinget, og legger til grunn at dette allerede følges opp fra regjeringens side.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener det i noen tilfeller kan være gode faglige begrunnelser for å kjønnsdele undervisningen og tilby egne målrettede tiltak for kvinner, og vil på denne bakgrunn ikke støtte dette forslaget. Flertallet viser dessuten til merknaden knyttet til forslag nr. I, del 3 om ikke å tillate kjønnssegregert undervisning for voksne. Flertallet er dessuten bekymret for at forslag nr. VII, del 2 kan få konsekvenser for Jobbsjansen, som er et tilbud rettet mot kvinner i regi av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI).

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Stortingets vedtak 927 (2015–2016) om å utarbeide tydeligere retningslinjer for Nav blir fulgt opp.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale regler om at:

1. det ikke skal gjøres unntak fra felles svømmeundervisning og felles gymnastikk og fysisk aktivitet uten at det er en klar pedagogisk begrunnelse for det.
2. deltakelse på leirskole sidestilles med den øvrige undervisningen slik at alle deltar, og det legges opp til mer involvering og informasjon til foreldrene om hvor mye dette betyr for integrering og kunnskap om natur og friluftsliv.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen om å:

1. gjøre tilsyn med og åpenhet om opplegget i koranskoler og andre trossamfunns skoler til en del av betingelsene for å få statsstøtte. Viktige faktorer her bør være bruk av norsk språk og at man ikke fremmer ekstreme holdninger og kjønnssegregering fra barnsben av.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen om å:

1. innføre rutiner for rapportering slik at skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner,

Nav, m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for,

2. utarbeide et forslag til endringer i barnevernloven slik at barnevernet skal gjøre det som er mulig for å hjelpe barn som er etterlatt i utlandet, og bruke hele sitt register av virkemidler, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.
3. sørge for å bygge kunnskap og beredskap blant alle som jobber med barn, slik at de tidlig kan ta tak i signaler om og bekymringer for at barn kan bli sendt ut av landet og etterlatt der.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen om å:

1. i forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.
2. utarbeide en veileder i forståelse av opplysnings- og avvergingsplikten og av unntaksreglene fra taushetsplikten, slik at forvaltningslovens regler om taushetsplikt ikke hindrer samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner.
3. gjennomføre en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers godt kjent med dette.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen sikre at skoler og helsestasjoner underviser barn i likestilling, at det er forbudt med vold mot barn og om retten til medvirkning og samtykke ved utenlandsopphold, retten til fritt valg av partner og seksuell orientering.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale retningslinjer om at det ikke skal gjøres unntak fra felles undervisning i skolen og andre offentlige utdanningstilbud uten at det er en pedagogisk begrunnelse for dette.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sikre at norske imamer og andre religiøse ledere som har slik utdanning fra utlandet, må få tilbud om etterutdanning.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen sikre at Stortingets vedtak 927 (2015–2016) om å utarbeide tydeligere retningslinjer for Nav blir fulgt opp.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 9*

Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen med sikte på å fremme forslag om at:

1. det gis lovbeskyttelse mot at kvinner utsettes for den krenkelsen eller det overgrep det er når det kreves såkalte ærbarhetsattester og uskyldighetskontroller før inngåelse av ekteskap, også når dette skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.
2. det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarnektenskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemer med dette, og at det vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 10*

Stortinget ber regjeringen utarbeide lovforslag som gjør helsekontroll på helsestasjoner obligatorisk for barn gjennom skolehelsetjenesten, for lettere å kunne oppdage og avverge vold og overgrep mot barn.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen forsterke innsatsen for å sikre at kommuner og fylkeskommuner følger opp elever som utsettes for negativ sosial kontroll og som uteblir fra skolen, og at barnevernet varsles når det er grunnlag for dette.

II

Stortinget ber regjeringen utrede om det kan iverksettes stans i utbetaling av flere offentlige ytelser i tilfeller der barn sendes til utlandet og holdes der mot sin vilje.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere flere sanksjonsmuligheter i tilfeller der barn etterlates i utlandet mot sin vilje og under uforsvarlige forhold.

IV

Stortinget ber regjeringen sikre fortgang i det pågående arbeidet med å forenkle rutiner for inndragelse av pass i tilfeller der det er risiko for at barn etterlates i utlandet under uforsvarlige forhold.

V

Stortinget ber regjeringen vurdere nye tiltak mot kjønnslemlestelse, herunder tydeliggjøre foreldrenes ansvar for å avverge og anmelde slike alvorlige straffbare forhold.

VI

Stortinget ber regjeringen foreslå tydeliggjøring av hjemler i straffeloven som holder foreldre ansvarlige dersom barn sendes på utenlandsopphold mot sin vilje.

VII

Stortinget ber regjeringen om å legge fram lovforslag om at en skilsmisse etter norsk lov må anses å gjelde for alle innbyggere av landet, også de som har inngått religiøse ekteskap. Reglene for religiøse ekteskap må være i samsvar med norsk lov på punkter som flerkoneri, ekteskap med mindreårige, tvangsekteskap m.m. Det må utredes sanksjoner mot trossamfunn som ikke aksepterer dette.

VIII

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovfesting av elevenes rett til ett leirskoleopphold i løpet av grunnskolen.

IX

Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen mot tvangsekteskap og vurdere om det vil være hensiktsmessig å forbedre og utvide den slik at straffeloven § 253 får en tilføyelse som klargjør og omtaler ordene «utilbørlig press» på en mer utfyllende og opplysende måte, og hvor det presises at når den reelle frivilligheten begrenses, kan dette alene gi straffskyld, uansett hvilke former den emosjonelle påvirkningen har.

X

Stortinget ber regjeringen vurdere i hvilken grad dagens straffelovgivning rammer ærbarhetsattester og uskyldighetskontroller før inngåelse av ekteskap, og eventuelt fremme forslag om å utvide lovverket slik at kvinner gis tilstrekkelig lovbeskyttelse mot slike undersøkelser, også når dette skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.

Oslo, i justiskomiteen, den 8. mai 2018

Lene Vågslid

leder

Emilie Enger Mehl

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Kunnskapsdepartementet v/statsråd Jan Tore Sanner til Stortinget, datert 5. mars 2018****Dokument 8:118 S (2017-2018) negativ sosial kontroll og æresvold****Innledning**

Jeg viser til brev fra justiskomiteen av 14. februar 2018 adressert Statsråd Sylvi Listhaug. Justiskomiteen ber om departementets uttalelse i forbindelse med behandlingen av representantforslag 118 S (2017-2018) fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Masud Gharakhani, Lene Vågslid, Siri Gåsemyr Staalesen, Maria-Karine Aasen-Svensrud og Jan Bøhler om tiltak mot sosial kontroll og æresvold.

I forbindelse med endringer i regjeringens sammensetning ligger integrering og feltet negativ sosial kontroll nå under Kunnskapsdepartementet. Jeg vil på denne bakgrunn besvare henvendelsen og gi min vurdering av forslaget.

Regjeringens politikk

Innledningsvis vil jeg understreke at en viktig verdi i vårt samfunn er at alle skal kunne leve frie og selvstendige liv. Barn, unge og voksne har rett til å ta sine egne livsvalg. Dette er en grunnleggende menneskerett, som gjelder for alle. Det følger av regjeringsplattformen at regjeringen vil forsterke innsatsen mot negativ sosial kontroll og legge bedre til rette for at den enkelte kan bestemme over eget liv. Regjeringen følger opp handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse *Retten til å bestemme over eget liv (2017-2020)* (handlingsplanen). En rekke konkrete tiltak skal iverksettes herunder:

- Forsterke arbeidet for å forhindre utreise fra Schengen-området for personer hvor det eksempelvis er truffet barnevernvedtak som forbyr utreise, holde tilbake eller nekte passutstedelse for å forhindre at barn blir sendt utenlands mot sin vilje, og etablere rutiner for informasjon og varsling mellom offentlige etater for å motvirke negativ sosial kontroll.
- Iverksette tiltak for å unngå at barn mot sin vilje sendes til skoler i utlandet hvor de utsettes for vold og overgrep.
- Støtte organisasjoner som jobber for å styrke minoritetskvinnens rettigheter og bekjempe æreskultur og negativ sosial kontroll.
- Sikre at skilsmisse etter norsk lov respekteres av de ulike tros- og livssynssamfunnene og motvirke fremvekst av religiøse domstoler.
- Oppfordre til tett oppfølging av elever og foreldre, herunder hjemmebesøk, ved mistanke om at barn holdes borte fra skolen.

- Utrede hvordan predikanter som oppfordrer til vold og terror kan hindres innreise i landet.

Handlingsplanen (se vedlegg 1) inneholder 28 tiltak for å styrke rettsvernet og hjelpen til de som rammes, endre praksis og holdninger i berørte miljøer og styrke kunnskapen og forskningen på feltet.

Regjeringen vil foreslå endringer i ekteskapsloven, straffeloven og utlendingsloven. Dagens forbud mot tvangsekteskap omfatter ekteskap inngått under utilbørlig press, for eksempel sterkt psykisk press. Regjeringen utreder innstramminger i straffeloven for å innføre avvergingsplikt for tvangsekteskap og kriminalisere utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap. Regjeringen utreder også endringer i ekteskapsloven for å innføre 18- årsgrense for å inngå ekteskap, bekjempe bigami og utvide fristen for å oppheve tvangsekteskap.

Regjeringen vil videreutvikle ordningen med minoritetsrådgivere ved ungdoms- og videregående skoler med høy andel minoritetsspråklige elever, og ordningen med integreringsrådgivere ved norske utenriksstasjoner. Integreringsrådgiverne håndterer blant annet konsulære saker om tvangsekteskap og saker der barn og unge er etterlatt i utlandet.

Flere statsråder ble i høst enige om supplerende tiltak som skal forebygge at ungdom etterlates i utlandet, herunder forsterke arbeidet for å forhindre utreise fra Schengen-området for personer hvor det eksempelvis er truffet barnevernvedtak som forbyr utreise, holde tilbake eller nekte passutstedelse for å forhindre at barn blir sendt utenlands mot sin vilje, og etablere rutiner for informasjon og varsling mellom offentlige etater for å motvirke negativ sosial kontroll.

For å få mer kunnskap om hvordan hjelpeapparatet møter unge mennesker, skal vi gjennomgå enkeltsaker om etterlatte barn og unge. Vi er også i gang med å oppdatere retningslinjene for håndtering av saker med etterlatte barn i utlandet. Vi utreder videre muligheten for stans i barnetillegg, når mottaker eller barnet oppholder seg i utlandet (eksportforbud). Veilederen til barneverntjenesten om tvangsekteskap og æresvold fra 2012 vil nå revideres. Vi vurderer også endringer i barnevernloven. Vi har hatt på høring forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn. Forslaget innebærer at det stilles krav til tros- og livssynssamfunn for å få tilskudd og at tilskuddet kan trekkes tilbake.

For å heve kunnskapen i tjenestetilbudet er det satt av seks millioner kroner per år til forskning og kunnskapsdeling. To millioner kroner er satt av til etableringen av en mentorordning for unge som bryter med familien sin. Fem millioner kroner gis til stiftelsen

«Født Fri» som arbeider mot negativ sosial kontroll.

I januar arrangerte jeg et møte med de organisasjonene som mottar støtte for å drive informasjonsarbeid på feltet for å få innspill til hvordan vi bedre kan nå ut til innvandrerforeldre. Før jul sendte daværende integreringsminister, kunnskapsminister og barne- og likestillingsminister ut et brev til alle kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn om deres ansvar i arbeidet mot negativ sosial kontroll (se vedlegg 2). Jeg vil i løpet av våren lansere en kampanje som skal bidra til at de utsatte vet hvor de kan henvende seg for å få hjelp.

Vurdering

Utfordringsbildet

Jeg deler oppfatningen av utfordringsbildet som forslagsstillerne skisserer, og er enig i at det er viktig å sette inn konkrete tiltak mot ulike represalier som settes inn mot gutter og jenter som vil integrere seg og frigjøre seg fra negativ sosial kontroll og æresvold.

Å møte disse utfordringene er viktig for oss som samfunn, flere av represaliene som beskrives i forslaget er handlinger som er straffbare etter norsk lov. Jeg mener arbeidet krever klare tiltak, bred tilnærming og arbeid på tvers av landegrensene. De utfordringene vi står overfor på dette feltet omtales også nærmere i regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse *Retten til å bestemme over eget liv (2017-2020)*. Handlingsplanen inneholder dessuten informasjon om hjelpetilbud, relevant lovverk og internasjonale forpliktelser.

Tiltakene

Forslagsstillerne presenterer 23 tiltak for å bekjempe negativ sosial kontroll og æresvold, innenfor underpunkter fra romertall I til VII. I det følgende fremgår min vurdering av de ulike tiltakene som foreslås.

I Stortinget ber regjeringen innføre nasjonale regler om at:

1. det ikke skal gjøres unntak fra felles svømmeundervisning og felles gymnastikk og fysisk aktivitet uten at det er en klar pedagogisk begrunnelse for det.

Svar: Det følger av Jeløya-erklæringen at undervisningen ikke skal kunne kjønnsdeles av kulturelle og religiøse årsaker. Regjeringen mener felles undervisning for jenter og gutter i alle fag har en egenverdi. Det skal vurderes nærmere hvordan dette kan følges opp, herunder om det er behov for lovendring.

2. deltakelse på leirskole sidestilles med den øvrige undervisningen slik at alle deltar, og det legges opp til mer involvering og informasjon til foreldrene om hvor mye dette betyr for integrering og kunnskap om natur og friluftsliv.

Svar: Ingen elever har i dag rett eller plikt til å delta på leirskole. Dersom skolene tilbyr leirskole, så følger det av opplæringsloven at dette må være gratis for elevene, slik at flest mulig kan delta. Det er også viktig at skolene informerer godt om leirskoletilbud til alle elever og foreldre i forkant. Det følger av Jeløya-erklæringen at regjeringen vil lovfeste retten til et leirskoleopphold i løpet av grunnskolen. Det må utredes nærmere hvordan en slik rett bør utformes, og hvordan dette følges opp med informasjonstiltak.

3. det innen voksenopplæring og andre offentlige tilbud ikke skal tillates at man bryter med grunnprinsippet om likestilling og praktiserer kjønnssegregerte opplegg i undervisningen.

Svar: Opplæringstilbud kan ikke stride mot diskrimineringslovgivningen, og som utgangspunkt vil kvinner og menn få samme opplæringstilbud. Samtidig kan det i enkelte sammenhenger være viktig med tilpassede tilbud. Eksempelvis er Jobbsjansen del A målrettet mot kvinner. Jeløya-erklæringen slår videre fast at regjeringen vil innføre Empowerment-kurs for kvinner som en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet. Et rigid forbud kan forhindre slike målrettede tilbud.

4. skoler, skolehelsetjeneste, helsestasjoner og andre må undervise barn og unge i likestilling, i forbudet mot vold mot barn, i retten til medvirkning og samtykke ved utenlandsopphold og til å gjøre egne frie valg av partner når den tid kommer.

Svar: Barns medvirkning, likestilling og likeverd er sentrale temaer i rammeplan for barnehager, og det presiseres at barnehagen har plikt til å bidra til at barna utvikler et bevisst forhold til retten til å bestemme over egen kropp og respekt for andres grenser.

Tiltak 20 i handlingsplanen er å sikre relevant undervisning i skolen om vold, seksualitet og seksuell grensesetting. Temaer knyttet til kropp, grenser, seksualitet, vold og likestilling inngår i flere fag i skolen med ulik vinkling i ulike fag og på ulike tidspunkt i skoleløpet. Dette gjenspeiles i kompetansemål knyttet til naturfag, samfunnsfag og KRLE på ulike klassetrinn.

Kunnskapsdepartementet er nå i gang med å fornye alle fagene i skolen - og alle fag skal få nye læreplaner. Tre tverrfaglige temaer skal inn i de læreplanene for fag hvor de er faglig relevante. To av disse er livsmestring og folkehelse og demokrati og medborgerskap. Det vil være naturlig å vurdere spørsmål knyttet til seksualitet, grensesetting, vold og likestilling inn i disse temaene, men dette er en vurdering som skal gjøres av faggruppene, nedsatt av Utdanningsdirektoratet, som skal lage de nye læreplanene.

Tiltak 8 i handlingsplanen er å sikre oppfølgingsamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten driver helsefremmende og forebyggende tjenester rettet mot barn og unge. Regionale kompetansesentre mot vold og traumatisk stress og Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemleste tilbyr kompetansehevende tiltak om disse temaene til kommunale tjenester, for å styrke det forebyggende arbeidet på området.

II Stortinget ber regjeringen om å:

1. gjøre tilsyn med og åpenhet om opplegget i koranskoler og andre trossamfunns skoler til en del av betingelsene for å få statsstøtte. Viktige faktorer her bør være bruk av norsk språk og at man ikke fremmer ekstreme holdninger og kjønnssegregering fra barnsben av.

Svar: Koranskoler, søndagskoler og annen trosopplæring i trossamfunn er ikke etter gjeldende lovgivning underlagt offentlig tilsyn, slik godkjente skoler etter fri-skoleloven er. Trosopplæring er ikke en oppgave trossamfunn utfører på vegne av det offentlige eller etter offentlig godkjenning.

I forslaget til ny lov om tros- og livssynsamfunn som Kulturdepartementet har hatt på høring, er trossamfunnenes plikt til å følge norsk lov understreket: Tros- eller livssynssamfunn som begår alvorlige lovbrudd, kan etter forslaget nektes tilskudd, og i vurderingen skal det legges særlig vekt på brudd på lovbestemmelser som skal beskytte barns interesser, brudd på diskrimineringslovgivning og brudd på lovbestemmelser som skal hindre oppfordring til hat eller vold.

I tillegg har Kulturdepartementet foreslått at tros- eller livssynssamfunn som utfører, oppfordrer til eller uttrykker støtte til handlinger som utgjør en alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter, kan nektes tilskudd. Formålet her er å ramme krenkelser av andres rettigheter og friheter som ikke er i strid med lov, men som likevel er tilstrekkelig alvorlige til at tilskudd bør nektes.

2. ta konkret initiativ til å opprette en egen utdanning for norske imamer og tilsvarende for andre religiøse ledere som ikke har slike tilbud. De som har slik utdanning fra utlandet, må få tilbud om etterutdanning.

Svar: Som oppfølging av Integreringsforliket (16.12.2015) og Stortingets anmodningsvedtak (12.01.2016) har regjeringen bestemt at det skal opprettes et utdanningstilbud for religiøse ledere ved Universitetet i Oslo, UiO. En kartlegging gjort i etterkant av integreringsforliket viser at de fleste trossamfunn i Norge har ledere som har utdanning fra andre land. Det kan derfor være en manglende samsvar mellom utdannings- og erfaringsbakgrunnen til de religiøse lederne, og de krav og forventninger det norske samfunnet har til disse lederne.

Dette kan blant annet gjelde verdiforståelse, fortolknings- og formidlingsevne.

Vi har derfor bedt Universitetet i Oslo om å vurdere muligheten for å videreutvikle det tilbudet de allerede har for religiøse ledere slik at lærestedet kan tilby en fleksibel og relevant utdanning. Som ledd i vurderingen har universitetet vært i kontakt med flere trossamfunn som har stilt seg positive til et slikt utdanningstilbud.

Som følge av budsjettforliket for statsbudsjettet 2018, har Universitetet i Oslo fått utvidet sin ramme med 5 millioner kroner til å utvikle og tilby en fleksibel utdanning for religiøse ledere. Universitetet i Oslo er i gang med å planlegge denne utdanningen.

I Kunnskapsdepartementet s dialog med Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo er det blitt klart at det ikke er aktuelt å opprette en fullverdig imamutdanning nå. Dette begrunnes med at det er vanskelig å bygge opp en felles imamutdanning som vil kunne dekke behovene for alle muslimske trosretninger. De vil ønske at vesentlige elementer i imamutdanningen tas ved en utdanningsinstitusjon innenfor deres egen tradisjon. Dette inkluderer omfattende praktisk-teologiske komponenter som koranresitasjon, rituelle funksjoner og prekenlære.

Fakultetet opplyser imidlertid at det vil utvikle de eksisterende undervisningstilbudene innenfor islamsk teologi (inkludert islamsk sjelesorg), noe som kan inngå som viktige komponenter i en utdanning av imamer og andre muslimske ledere.

III Stortinget ber regjeringen om å:

1. innføre rutiner for rapportering slik at skoler, barnehager, barnevernet, kommuner, fylkeskommuner, Nav, m.fl. går sammen om å utarbeide konkrete oversikter over barn som er etterlatt i familiens opprinnelsesland, slik at ambassadene kan undersøke situasjonen til de norske barna som er i de landene de har ansvar for.

Svar: Barn har etter opplæringsloven § 2-1 rett og plikt til å delta i grunnskoleopplæring. Når barn uteblir fra grunnskoleopplæringen har kommunen en oppfølgingsplikt, og det er utarbeidet en veileder for oppfølgingen av elever som ikke møter på skolen, med forslag til konkrete rutiner. Skolen må vurdere saksbehandlingen fra sak til sak og ut fra lokale forhold. Kunnskapsdepartementet vil vurdere nærmere om dagens rutiner for barn som ikke møter på skolen, er hensiktsmessige.

Barnehage er et frivillig tilbud, og kommunen eller barnehagen har ikke en tilsvarende oppfølgingsplikt som etter opplæringsloven overfor barn som av ulike grunner slutter i barnehagen. Ansatte i barnehager og skoler har imidlertid opplysningsplikt til barneverntjenesten dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. barnevernloven.

Dersom kontakten med personer som søker bistand gir grunn til mistanke om omsorgssvikt, har NAV-

kontoret en varslingsplikt til barnevernet. Arbeids- og velferdsdirektoratet påla i 2007 skoler å gi rutinemessige meldinger når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Dette gjelder alle grunnskoler, også friskoler. Meldingene kan danne grunnlag for vurdering av rett til ytelse fra folketrygden, hvor det stilles krav om opphold i Norge.

Utenriktjenesten gir bistand til norske borgere i utlandet. I tillegg til at alle norske ambassader har egne utsendte som er ansvarlige for konsulære saker, har ambassadene i Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi integreringsrådgivere som har spesialkompetanse om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og andre former for ulovlig tilbakeholdelse.

Integreringsrådgiverne samarbeider med hjelpeapparatet i Norge, og Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er utenriksstasjonenes kontaktpunkt, som skal sikre at de rette tjenestene i Norge følger opp personer som blir hjulpet tilbake fra utlandet.

Stortingsmelding 12 (2010-2011), Bistand til nordmenn i utlandet, setter rammene for den konsulære bistanden i utlandet. Norske myndigheters handlingsrom overfor egne borgere i utlandet, er definert i Wienkonvensjonen av 1963 om konsulært samkvem, Utenriktjenesten yter konsulær bistand og prioriterer etterlatte sakene, men muligheten for å gi en vurdering av hvordan barna har det begrenses av hvorvidt det er mulig å oppnå kontakt med barna av geografiske og sikkerhetsmessige årsaker. Hvis barnet har etnisk bakgrunn fra vedkommende land, vil myndighetene der ofte anse barnet som egen borger og avise at norske myndigheter har krav på tilgang til barnet.

2. gjennom forslag til lovendring eller i forskrifts form gi ambassadene bedre muligheter til å hjelpe barn hjem ved at de får en klarere hjemmel for å utstede nødpass til mindreårige uten foreldrenes samtykke, og at de får bedre mulighet til å finansiere barnas hjemreise.

Svar: Passloven åpner allerede i dag for å utstede pass til mindreårige uten foreldrenes samtykke i særlige tilfeller. Bruk av unntaksbestemmelsen gjøres alltid etter en konkret vurdering, hvor fare for liv og helse inngår som sentrale vurderingselementer. Utenriktjenesten har i dag utviklet en klar og tydelig praksis på området. Forslaget som stilles går derfor i substans ikke lenger enn dagens ordninger, og er ikke nødvendig for å oppnå formålet om å utstede pass til barn uten foreldrenes samtykke når liv eller helse står på spill.

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), forvalter i dag en refusjonsordning som dekker utgifter for hjemreise til de som er utsatt for tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og/eller alvorlige begrensninger av unges frihet. Ordningen er søknadsbasert, hvor

ambassadene søker på vegne av den utsatte og får refundert reiseutgiftene fra Kompetanseteamet. Behovet for å finansiere barnas hjemreise er derfor allerede dekket.

Jeg vil videre peke på at det følger av Jeløya-erklæringen at regjeringen vil forsterke arbeidet for å forhindre utreise fra Schengen-området for personer hvor det eksempelvis er truffet barnevernvedtak som forbyr utreise og holde tilbake eller nekte passutstedelse for å forhindre at barn blir sendt utenlands mot sin vilje.

3. pålegge skoler, barnehager, Nav og andre som får vite om at barn er etterlatt i langvarige opphold i utlandet, at de uten unntak raskt må melde bekymringen til barnevernet.

Svar: Ansatte i barnehager og skoler skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten. De har opplysningsplikt til barneverntjenesten dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, dette gjelder alle offentlige etater, jf. barnevernloven. Dersom en ansatt får kjennskap til at et barn er etterlatt i utlandet, kan den ansatte etter en konkret vurdering ha grunn til å tro at det foreligger en form for alvorlig omsorgssvikt, og dermed ha plikt til å melde til barnevernet. Etter straffeloven § 196 gjelder det en generell plikt til å avverge straffbare forhold gjennom anmeldelse eller på annen måte. I tillegg plikter ansatte i blant annet barnehager, skoler og SFO å avverge kjønnslemlestelse, jf. straffeloven § 284.

Kunnskapsdepartementet vil vurdere nærmere om dagens rutiner for barn som ikke møter på skolen, er hensiktsmessige. Høsten 2017 ble det besluttet å utarbeide rutiner for hvordan man fanger opp de som dropper ut av videregående skole, for å få oversikt over hvor de tar de veien, og vurdere rutiner for varsling. Det ble videre besluttet å gjennomgå og etablere rutinene for informasjon og varsling mellom offentlige etater i saker om negativ sosiale kontroll. Kunnskapsdepartementet har presisert overfor fylkeskommunene at de videregående skolene skal ta ansvar for å legge til rette for tidlig involvering av oppfølgingstjenesten ved at det avholdes sluttsamtale/avklaringssamtale når en elev avbryter videregående opplæring. Kunnskapsdepartementet vil gjøre en vurdering av hvordan man best kan legge inn tematikken negativ sosial kontroll som et tema i denne sluttsamtalen/ avklaringssamtalen i videregående opplæring.

Forslaget ligger også tett opp til tiltak i handlingsplanen, henholdsvis tiltak 7 *Forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet* og tiltak 8 *Sikre oppfølgingssamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre*.

4. utarbeide et forslag til endringer i barnevernloven slik at barnevernet skal gjøre det som er mulig for å hjelpe

barn som er etterlatt i utlandet, og bruke hele sitt register av virkemidler, uansett hvilket land barnet oppholder seg i.

Svar: Før norsk tiltredelse til Haagkonvensjonen 1996 i 2016, gjaldt barnevernloven kun for barn som oppholdt seg i Norge. Barnevernstjenesten har etter tiltredelsen fått et visst ansvar når barn har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i utlandet. Ved bekymring for et barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet, skal barnevernstjenesten gjennomgå bekymringsmeldinger og eventuelt åpne undersøkelsessak. Barnevernstjenesten har videre hjemmel til å fremme sak om vedtak om omsorgsovertakelse eller tvangsplassering på institusjon for barn med alvorlige atferdsvansker. Dette gjelder også når barnet oppholder seg i utlandet, men det vil være vanskelig å gjennomføre en omsorgsovertakelse hvis barnet ikke befinner seg i et land som har tiltrådt Haagkonvensjonen 1996. Barnevernstjenesten har ikke hjemmel til å fatte akuttvedtak og har heller ikke plikt til å tilby hjelpetiltak når barn oppholder seg i utlandet. Det er likevel ikke noe i veien for at barnevernstjenesten yter hjelp til foreldre, gjennom råd, veiledning eller annen bistand for å få barna hjem. Slik bistand er avhengig av foreldrenes samtykke. Ofte kan det være nyttig at barnevernstjenesten tilbyr slik hjelp. Det kan også være andre hjelpetjenester som kan bistå foreldre i en slik situasjon. Eventuelle lovendringer kan vurderes i forbindelse med arbeidet med ny barnevernlov.

Et av tiltakene i handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv (2017-2020)* er å forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet. Bufdir har fått i oppdrag, i samråd med relevante myndigheter, å revidere retningslinjene i tråd med dagens lovverk og rutiner. Retningslinjene vil tydeliggjøre hvordan barnevernstjenesten kan hjelpe barn og foreldre når barn er etterlatt i utlandet.

5. sørge for å bygge kunnskap og beredskap blant alle som jobber med barn, slik at de tidlig kan ta tak i signaler om og bekymringer for at barn kan bli sendt ut av landet og etterlatt der.

Svar: Kompetansestrategien for det kommunale barnevernet inneholder tilbud om videreutdanning i flerkulturell kompetanse. Kompetansestrategien inneholder også andre tiltak som har relevans for arbeidet med barn og familier med minoritetsbakgrunn. Oppfølging av barn med traumer og samarbeid med barn og barnets familie og nettverk i utredningsarbeid er sentrale fagområder i strategien.

Rammeplanen for barnehagen presiserer at barnehagepersonalet skal ha et nært samarbeid med barnas foreldre. Gjennom den daglige og nære kontakten med barna er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og

livssituasjon. Alle ansatte i barnehagen og skole har både en oppmerksomhetsplikt og en opplysningsplikt overfor barneverntjenesten og skal kjenne til denne plikten, jf. barnehageloven § 22, opplæringsloven § 15-3 og friskoleloven § 7-4. I tillegg gjelder avvergingsplikten generelt for alle i samfunnet (jf. § 196 i straffeloven).

Minoritetsrådgivere har siden 2008 gitt råd og veiledning til utsatte elever ved et utvalg skoler med høy andel elver med minoritetsbakgrunn. Per i dag tjenestegjør 25 minoritetsrådgivere ved et utvalg skoler i åtte av landets fylker. Minoritetsrådgivere har spesiell kompetanse om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold. De bidrar både med konkret rådgivning og oppfølging i enkeltsaker, og med kompetanseheving av skolens ansatte og det offentlige hjelpeapparatet.

IV Stortinget ber regjeringen om å:

1. i forslag til lovendring eller i forskrifts form presisere at sosial kontroll også kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4, og avvergingsplikten, jf. straffeloven § 196.

Svar: Barnevernstjenestens hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Opplysningsplikten etter barnevernloven § 6-4 er begrunnet i barnevernets behov for å motta opplysninger om barn i alvorlige omsorgs- og livssituasjoner. Plikten gjelder både av eget initiativ ("meldeplikt") og ved pålegg, og omfatter tilfeller der det er grunn til å tro at et barn blir "mishandlet i hjemmet", ved "andre former for alvorlig omsorgssvikt", samt når et barn har vist "vedvarende alvorlige atferdsvansker".

Spørsmålet om vilkårene for meldeplikt er oppfylt, avhenger av konkrete vurderinger av det enkelte barnets situasjon. Hvorvidt sosial kontroll innebærer en form for alvorlig omsorgssvikt som utløser plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten, må derfor vurderes konkret ut fra omstendighetene i det enkelte tilfellet. Utgangspunktet for vurderingen er den enkelte fagpersonens egne faglige vurderinger og observasjoner, samt det som er tilgjengelig av opplysninger og dokumentasjon om barnets situasjon. Dersom vedkommende vurderer at barnet er i en situasjon som utløser plikt til å melde fra til den kommunale barneverntjenesten, skal vedkommende umiddelbart varsle den kommunale barneverntjenesten. Det er barneverntjenesten som har ansvaret for å gjennomføre de undersøkelser som er nødvendige for å avklare barnets omsorgssituasjon, behovet for barneverntiltak, samt behovet for samarbeid med andre offentlige myndigheter som helse og politiet.

Det ligger for øvrig et forslag til endringer i opplysningsplikten til barnevernet til behandling i Stortinget,

jf. prop. 169 L (2016-2017). Sosial kontroll er ikke eksplisitt nevnt i bestemmelsene om opplysningsplikt, men Barne- og likestillingsdepartementet legger likevel til grunn at sosial kontroll ut fra omstendighetene i den enkelte saken, kan innebære en form for alvorlig omsorgssvikt som utløser plikten til å melde fra til den kommunale barnevernstjenesten.

2. utarbeide en veileder i forståelse av opplysnings- og avvergingsplikten og av unntaksreglene fra taushetsplikten, slik at forvaltningslovens regler om taushetsplikt ikke hindrer samarbeid på tvers av etatene i arbeidet mot sosial kontroll og vold i nære relasjoner.

Svar: I handlingsplanen "En god barndom varer livet ut" er det slått fast at arbeidet knyttet til bestemmelser om taushetsplikt og opplysningsplikt i forvaltningen skal følges opp, og at det skal utarbeides en helhetlig og tverrfaglig veileder om disse spørsmålene. Det heter videre at «Målet er å komme frem til en entydig forståelse som kan erstatte eksisterende veiledere og eventuelt føre til endringer i gjeldende bestemmelser". Justis- og beredskapsdepartementet har nå avklart hvem skal gjennomføre utredningen som skal ligge til grunn for veilederen. Det vil nå bli inngått kontrakt med utrederen, og han vil begynne arbeidet sitt innen kort tid. Utredningen skal være klar senest ett år fra en avtalt dato.

3. gjennomføre en bred opplysningskampanje om opplysnings-, melde- og avvergingsplikten for å gjøre alle som arbeider med barn, og befolkningen ellers godt kjent med dette.

Svar: På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet skal Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) utarbeide en «kampanje» for å gjøre bestemmelsen om avvergeplikten bedre kjent. Kampanjen er under planlegging.

En kampanje rettet mot alle som jobber med barn og befolkningen i stort, som særlig gjelder opplysningsmelde og avvergeplikt, kan vurderes i oppfølgingen av tiltak 18 i handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv*, om å styrke informasjon om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I tiltaket fremgår det at man skal

- a) Gjennomføre kampanjer.
- b) Videreføre nettverk for informasjonsutveksling og veiledningsmateriell.
- c) Systematisere informasjon om helsekonsekvenser ved kjønnslemlestelse og styrke informasjon om rett til helsehjelp.

4. gi retningslinjer om at skoler og barnehager og andre virksomheter i foreldremøter og foreldresamtaler systematisk må ta opp at å slå barn, og selvsagt også kvinner,

og drive med annen fysisk og psykisk vold, er strengt forbudt etter norsk lov.

Svar: Barnehage og skole skal sørge for samarbeid med hjemmet. Hensikten med foreldresamarbeid og foreldresamtaler er i hovedsak barnets utvikling, men det vil i enkelte tilfeller kunne være naturlig å snakke om forventet atferd og informere om barnehagens og skolens oppmerksomhets- og opplysningsplikt til barnevernet.

ICDP (International Child Development Program) har som mål å bedre oppvekstvilkårene for barn og unge gjennom å styrke omsorgsgivernes trygghet og ferdigheter. ICDP tilbys i mange kommuner og benyttes blant annet i helsestasjoner, barnehager, skoler og i forebyggende barneverntiltak. Programmet utvikles stadig for nye målgrupper, og er også utviklet for foreldre med innvandrerbakgrunn, foreldre som bor i asylmottak og for foreldre i introduksjonsprogrammet. Mange kommuner har gode erfaringer med å bruke foreldreveiledningskurset ICDP som en del av introduksjonsprogrammet.

V Stortinget ber regjeringen om å gjennomgå lovgivningen mot tvangsekteskap med sikte på å fremme forslag om å forbedre og utvide den slik at:

1. lovbestemmelsen om tvangsekteskap og dermed også arrangerte ekteskap med ulike former for psykisk press presiseres til også å omfatte utenomrettslige religiøse ekteskap.

Svar: Dagens forbud mot tvangsekteskap omfatter ekteskap inngått under utilbørlig press, for eksempel sterkt psykisk press. Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag som utvider straffebestemmelsen om tvangsekteskap til å gjelde utenomrettslige ekteskap.

2. straffeloven § 253 får en tilføyelse som klargjør og omtaler ordene «utilbørlig press» på en mer utfyllende og opplysende måte, hvor det presiseres at når den reelle frivilligheten begrenses, kan dette alene gi straffeskyld, uansett hvilke former den emosjonelle påvirkningen har.

Svar: Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å presisere vilkåret «utilbørlig press» i straffebestemmelsen om tvangsekteskap.

3. melde- og avvergingsplikten i straffeloven § 196 utvides til også å omfatte tvangsekteskap og dermed også arrangerte ekteskap med psykisk press.

Svar: Tiltak 4 i handlingsplanen er at det skal utredes å utvide avvergingsplikten til også å omfatte tvangsekteskap. Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag som utvider avvergingsplikten til å gjelde tvangsekteskap.

4. *det gis lovbeskyttelse mot at kvinner utsettes for den krenkelsen eller det overgrepet det er når det kreves såkalte ærbarhetsattester og uskyldighetskontroll er før inngåelse av ekteskap, også når dette skjer på andre måter enn ved hjelp av helsepersonell.*

Svar: Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere i hvilken utstrekning slike undersøkelser rammes av straffelovgivningen samt vurdere om det bør gjøres endringer i lovgivningen for å gi ytterligere rettsvern mot slike undersøkelser.

5. *det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarnekteskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemer med dette, og at det vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.*

Svar: Forekomsten av ekteskap mellom søskenbarn i den norske befolkningen er samlet sett lav. Enkelte grupper har imidlertid langt høyere grad av inngifte. Andelen foreldre som er søskenbarn viser en klar tendens til å synke over tid i grupper der forekomsten tradisjonelt har vært høy. Blant innvandrere fra Pakistan, Tyrkia og Marokko finner vi at inngifte-andelen har falt betydelig siden 1967. Vi finner også at andelen synker blant norskfødte med innvandrerforeldre fra disse landene. Det ble i 2017 innført et 24-årskrav i utlendingsloven for familieetablering. Formålet var blant annet å bekjempe tvangsekteskap. Det er grunn til å tro at dette tiltaket, og andre innstramminger på utlendingsområdet, fører til at omfanget av søskenbarnekteskap og/eller tvangsekteskap synker. Det følger av Jeløya-erklæringen at regjeringen vil gjennomgå regelverk og praksis, samt fremme tiltak for å forhindre proformaekteskap, flerkoneri og gjentagende familieinnvandring. Disse tiltakene kan føre til færre søskenbarnekteskap og/eller tvangsekteskap.

Folkehelseinstituttet publiserte en rapport om søskenbarnekteskap i 2007, og har i 2014 gjort en oppfølgingsstudie (tall frem til 2010). En svakhet ved de tidligere rapportene er at de bare fanget opp de mest alvorlige helseutfallene. Folkehelseinstituttet vil nå sette i gang ny forskning om søskenbarnekteskap for å få et bedre og bredere kunnskapsgrunnlag av helsemessige konsekvenser enn tidligere forskning gir.

Parallelt med forskningsprosjektet til Folkehelseinstituttet om omfang og helsefaglige konsekvenser av søskenbarngifte, vil regjeringen vurdere hvilke virkemidler som kan iverksettes for å gi informasjon om helserisikoen ved å få barn med nært beslektede.

I representantforslaget vises det til at forbud mot søskenbarnekteskap vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap. Det foreligger ikke forskningsbasert kunnskap om forholdet mellom søskenbarnekteskap og forekomst av tvang. Det skal innhentes mer kunnskap om sammenhengen mellom søskenbarnekteskap

og forekomst av tvang. Videre skal omfanget av og utviklingen i antallet søskenbarnekteskap inngått i Norge og av nordmenn i utlandet kartlegges. Det innhentes mer kunnskap om i hvilken grad norske myndigheter må anerkjenne søskenbarnekteskap inngått i utlandet.

Regjeringen vil ta stilling til om lovforbud mot søskenbarnekteskap i ekteskapsloven skal fremmes når det foreligger bedre kunnskap om omfanget og det er gjort tilstrekkelige helsefaglige vurderinger på området.

VI Stortinget ber regjeringen om å legge fram lovforslag om at en skilsmisse etter norsk lov må anses å gjelde for alle innbyggere av landet, også de som har inngått religiøse ekteskap.

Reglene for religiøse ekteskap må være i samsvar med norsk lov på punkter som flerkoneri, ekteskap med mindreårige, tvangsekteskap m.m. Det må utredes sanksjoner mot trossamfunn som ikke aksepterer dette.

Svar: Alle tros- og livssynssamfunn må følge norsk lov, herunder norsk lovgivning om ekteskap og skilsmisse.

Ekteskapsloven fastslår at:

- Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle.
- Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.
- Brudfolkene skal anerkjenne hverandres like rett til skilsmisse.

Det er bare fylkesmennene eller domstolene som har myndighet til å gi separasjon eller skilsmisse etter norsk lov. Religiøse vilkår for skilsmisse har ingen rettslig gyldighet i Norge.

Verken tros- eller livssynssamfunn eller andre kan behandle et par som er skilt etter ekteskapsloven, som om de fortsatt var gift. Kulturdepartementet har hatt på høring ny lov om tros- og livssynssamfunn, der kravet om at trossamfunn må følge alminnelig norsk lov (inkluderer ekteskapsloven og likestillingsloven) er tydeliggjort. I tillegg foreslås en bestemmelse om at tros- eller livssynssamfunn som utfører, oppfordrer til eller uttrykker støtte til handlinger som utgjør en alvorlig krenkelse av andres rettigheter og friheter, kan nektes tilskudd. Formålet med denne bestemmelsen er å ramme krenkelser av andres rettigheter og friheter som ikke er i strid med lov, men som likevel er tilstrekkelig alvorlige til at tilskudd bør nektes.

Handlingsplanens tiltak 3 fastsetter at det skal utredes å kriminalisere utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap. Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag som utvider straffebestemmelsen om tvangsekteskap til å gjelde utenomrettslige ekteskap.

VII Stortinget ber regjeringen sørge for at det:

1. gis klarere retningslinjer til lokale Nav-kontorer om oppfølging av Stortingets vedtak under behandlingen av integreringsmeldingen om å stramme inn reglene om at man ikke kan si nei til jobber og tiltaksplasser på grunn av religiøse skikker og tradisjoner.

Svar: Dagens regelverk er tydelig på at NAV kan stanse ytelser til personer som nekter å ta imot arbeid eller arbeidsrettede tiltak på grunn av religiøse eller ideologiske årsaker. Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at dagens retningslinjer gir tydelige og klare føringer. Eksempelvis er det i rundskrivet om dagpenger vedr. forlenget ventetid, jf. ftrl § 4-10 nevnt forhold som vanskelig kan anses som rimelig grunn til å nekte å mota tilbud om arbeid. Her nevnes blant annet at vedkommende sluttet i arbeidet fordi han/hun ikke fikk tilpasset arbeidsavtale forenlig med tro, ønsker eller livssyn.

Fordypningsmodulen i tverrkulturell veiledning er en del av Arbeids- og velferdsetatens sentrale opplæringsprogram. I veiledningsplattformen understrekes viktigheten av å bruke tid på å gi god informasjon om hva som kreves i norsk arbeidsliv. Det fokuseres på muligheter og hva den enkelte kan gjøre, og – ikke minst – at den enkelte blir orientert om hva som kan bli konsekvenser av å motsette seg bestemte typer oppgaver.

I Jeløya-erklæringen har regjeringen understreket at ordningen med at personer som takker nei til arbeid av religiøs overbevisning fratras offentlig støtte, skal videreføres. Regjeringen har også forpliktet seg til å prioritere arbeidet med å sørge for at innvandrere med flukt-bakgrunn raskere kommer i arbeid ved å stimulere til arbeid og å stille krav.

2. ikke tillates noen former for kjønnssegregering og brudd på prinsippene om likestilling i Navs kurstilbud og opplæring.

Svar: Direkte eller indirekte forskjellsbehandling som har sammenheng med forhold som etnisitet, religion eller kjønn, dekkes av forbudet mot diskriminering i likestillings- og diskrimineringsloven. Imidlertid er ikke all forskjellsbehandling forbudt. Det følger av lovens § 9 at forskjellsbehandling er tillatt dersom den er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og den ikke er uforholdsmessig inngripende overfor de som rammes. De ulike hensynene må her veies.

De største barrierene mot innvandreres arbeidsdeltakelse er at de mangler kompetanse som etterspørres i norsk arbeidsliv, eller de mangler godkjenning av utdanning fra hjemlandet. Flere behersker norsk dårlig. Noen sliter med å komme inn hos arbeidsgivere pga. svakt nettverk og manglende referanser eller diskriminering. NAV har i de fleste fylker arbeidsmarkedsopplæring spesielt tilrettelagt for arbeidssøkere med innvandrerbakgrunn. På flere av lavterskelkursene har det tradisjonelt vært et flertall av kvinnelige deltakere. Det finnes enkelte eksempler på egne kvinnegrupper, motivert ut fra et ønske om å tilrettelegge arbeidsmarkedsopplæringen optimalt. Tilgangen på individuelt tilpassede tilbud er viktig for å bistå personer som står langt unna arbeidslivet, inn i det ordinære arbeidsmarkedet.

Konklusjon

Arbeidet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er høyt prioritert av regjeringen. Det følger av regjeringsplattformen at regjeringen vil følge opp tiltak fra handlingsplanen «Retten til å bestemme over eget liv» så vel som tiltak statsrådene ble enige om i høst og nye tiltak.

Min konklusjon er at punktene i representantfor-slaget i all hovedsak er dekket av det pågående arbeidet til regjeringen.

